

ДНЕВНИКЪТ

(стенографски)

на

XIV^{то} обикновено Народно събрание.

Трета редовна сесия.

LXVI заседание, срѣда, 26 януарий 1911 г.

(Открито отъ подпрѣседателя г. Н. Гимиджийски, въ 2 ч. 50 м. слѣдъ пладне)

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: (Звъни)
Засѣданието се отваря.

Моля г. секретаря да провѣри списъка на отсъствающитѣ г. г. народни прѣдставители.

Секретарь Г. Копринаровъ: (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Алипий Аврамовъ, Георги Арабаджиевъ, Цанко Бакаловъ, Михаилъ Бакърджиевъ, Константинъ Батоловъ, Страшимиръ Бърневъ, Константинъ Велиновъ, Недѣлко Вельовъ, Никола Гешевъ, д-ръ Александъръ Гиргиновъ, Йонко Гунчевъ, Георги Данаяловъ, д-ръ Стоянъ Даневъ, Милошъ Дановъ, Василъ Димчевъ, Георги Динковъ, Ангелъ Дюлгеровъ, Владимиръ Дяковичъ, Никола Дяковичъ, Александъръ Екимовъ, Лазаръ Ивановъ, Пани Ивановъ, Михаилъ Икономовъ, Тодоръ Икономовъ, Мустафа Исмаиловъ, д-ръ Георги Калининъ, Александъръ Каназирски, Сотиръ Капаровъ, Никола Коцевъ, Янко Куцаровъ, Маринъ Кърпаровъ, Рашко Маджаровъ, Димитъръ Маноиловъ, Василъ Мантовъ, Илия Марковски, Василъ Милевъ, Никола Митевъ, д-ръ Ненко Накоевъ, Маринъ Ничовъ, Георги Палашевъ, Дончо Папазовъ, Стефанъ Паприковъ, Паскалъ Паскалевъ, Рачо Пашовъ, Недѣлко Пеневъ, Петъръ Пешевъ, д-ръ Стефанъ Поповъ, Никола Поповъ, Стефанъ Родевъ, Стефанъ Рожевъ, Петъръ Рѣковъ, Стоименъ Савовъ, Иванъ Саллабашевъ, Александъръ Стамболийски, Стефанъ Стефановъ, Иванъ Стоилковъ, Христо Тоневъ, Недѣлко Топаловъ, Драганъ Чакъровъ и Георги Шиваровъ)

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Отсъствуватъ 60 народни прѣдставители; има налице нужното число, за да се състои засѣданието законно.

Прѣди да пристанимъ къмъ дневния редъ, съобщавамъ на г. г. народнитѣ прѣдставители, че на плѣбвския народенъ прѣдставителъ г. д-ръ Ненко Накоевъ е разрѣшено отъ прѣдседателството 2 дена отпускъ.

Прѣславскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Александъръ Стамболийски иска 4-дневенъ отпускъ, по важни домашни причини. Този отпускъ трѣбва да бѣде разрѣшенъ отъ Народното събрание, защото той досега се е ползувалъ отъ оня, който прѣдседателството, по правилника, има право да разрѣ-

шава. Моля ония г. г. народни прѣдставители, които сж съгласни, щото на г. Стамболийски да се даде исканиятъ отъ него 4-дневенъ отпускъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Съобщавамъ на г. г. народнитѣ прѣдставители, че отъ Министерството на финанситѣ е постѣпилъ законопроектъ за окончателното сключване на бюджета за 1909 г. Ще бѣде раздаденъ на г. г. народнитѣ прѣдставители и, по рѣшение на Събранието, своеврѣменно поставенъ на дневенъ редъ.

Постѣпило е отъ Министерството на общественитѣ сгради, пѣтищата и съобщенията прѣдложение, за да се вземе рѣшение за изплащане добавъчното възнаграждение 5% на чиновницитѣ по вѣдомството на почитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ за прослужени непрѣкъснато петъ години въ единъ и сѣщъ класъ или разредъ, или съ една и сѣща заплата. Това прѣдложение ще бѣде раздадено на г. г. народнитѣ прѣдставители и, по рѣшение на Събранието, поставено своеврѣменно на дневенъ редъ.

Съобщавамъ на г. г. народнитѣ прѣдставители, че отъ Министерството на финанситѣ е постѣпило прѣдложение, за да се вземе рѣшение за одобрение указитѣ и докладитѣ за разрѣшенитѣ обикновени свѣрхсмѣтни кредити на разнитѣ министерства прѣзъ 1910 г., съгласно чл. 126 отъ конституцията, и за прѣнесенитѣ суми отъ запазенитѣ фондове за попълване кредититѣ по нѣкои параграфи отъ бюджетитѣ имъ за 1909 и 1910 г., съгласно чл. 62 отъ закона за отчетността по бюджета. Това прѣдложение ще бѣде раздадено на г. г. народнитѣ прѣдставители и, по рѣшение на Събранието, поставено своеврѣменно на дневенъ редъ.

Съобщавамъ на г. г. народнитѣ прѣдставители, че отъ шуменския народенъ прѣдставителъ г. Георги Сукуровъ е постѣпило запитване къмъ г. министра на войната: (Чете)

„Извѣстно ли Ви е, че на 9 того Димитъръ Василевъ, старши майсторъ дърводѣлецъ въ 33 пѣши Свищовски полкъ при изпълнение на служебнитѣ си обязанности, като е копалъ голѣмия резервуаръ на казарменитѣ нужници, е потъналъ въ окопа, и додѣто го извадятъ тия, които сж били тамъ, той е умрѣлъ. Покойниятъ оставя вдовица съ три дребни дѣца. Не считате ли за добръ, да искате отъ На-

родното събрание, колкото за прѣхрана на вдовичката и сирацитѣ, годишна народна пенсия?"

Прѣписъ отъ това запитване ще бѣде изпратенъ на г. министра на войната, който, въ опрѣдѣления отъ Народното събрание день за отговоръ на запитванията, ще трѣбва да отговори.

Постѣпило е отъ фердинандския народенъ прѣдставитель г. Георги Георговъ запитване, къмъ г. министра на търговията и земледѣлието, заключението на което е слѣдующето: (Чете)

„Първо, извѣстни ли му сѣ закононарушенията и ограбванията, извършени отъ Генералната дирекция на Софийската класна лотария и, ако му сѣ извѣстни, какви мѣрки е взелъ за прѣкрътяването на това?"

„Второ, желателно е да се привлѣчатъ подѣуглавна и материална отговорностъ виновнитѣ лица за ограбването на българскитѣ граждани прѣотивозаконно съ 14.193.400 л. (четиринедесетъ милиона, сто деведесетъ и три хиляди и четиристотинѣ лева златни).

Трето, да се отнеме концесията на Генералната дирекция на Софийската класна лотария, тъй като тя е дѣйствувала прѣотивозаконно за сѣщата лотария.“

Прѣписъ отъ това запитване ще бѣде изпратенъ на г. министра на търговията и земледѣлието, който ще трѣбва да отговори на това запитване въ опрѣдѣления отъ Народното събрание день за отговоръ отъ г. г. министритѣ на разнитѣ запитвания.

Пристѣпваме къмъ дневния редъ — на първо мѣсто, второ четене на законопроекта за старинитѣ.

Моля г. докладчика по тоя законъ да си заеме мѣстото.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Законопроектътъ за старинитѣ прѣтърпя въ комисията измѣнения и е прѣдставенъ въ онази форма, въ която го имате въ доклада. Азъ ще го чета членъ по членъ. (Чете)

„Законъ за старинитѣ.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ заглавието тъй, както е прието отъ комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Глава I.

„Общи разпоредби.

„Чл. 1. Всички движими и недвижими старини въ царството се намиратъ подѣ върховния надзоръ на Министерството на народното просвѣщение, което се грижи за тѣхното запазване и поддържане.“

Приетъ отъ комисията безъ измѣнение.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 1, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 2. За старини се смѣтатъ паметници, документи и художествени произведения отъ най-старо врѣме до освобождението на България, които иматъ историческо, археологическо, художествено и палеонтологическо значение, като стари сгради и развалини, градини, калета (хисари), окопи, черкви, черковища и манастирища, джамии, безистени, чешми, водопроводи, мостове, друмове, могили, гробове, побити камъне и др. такива; старински издѣлния отъ разенъ материалъ, като: статуи, плочи съ образи, камъни съ надписи и украшения, глинени издѣ-

лия, оржкия и други металически прѣдмети и накити, монети, печати, каменни и костени сѣчива, живописъ върху стѣна, платъ или дърво, мозайки, икони и други черковни принадлежности, разни рѣзби, стѣклени издѣлния, ископаеми животински и растителни останки отъ прѣдисторическо врѣме, вкаменѣлости и пр.

„За старини се смѣтатъ сѣщо и градини, гори, сгради и въобще всички мѣста, свързани съ събития и личности изъ историята, а така сѣщо стари ржкописи, рѣдки и цѣнни старопечатни произведения, гравюри, портрети, стари материи, шевове и музикални инструменти.

„Отъ старинитѣ изключени сѣ постройките и художествени произведения на живи автори.“

Приетъ отъ комисията безъ измѣнение.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 2, както го е приела комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Глава II.

„Организация на службата за старинитѣ.

„Чл. 3. Министерството на народното просвѣщение упражнява надзора и грижата за запазване старинитѣ чрѣзъ управлението на народнитѣ музеи и библиотеки, чрѣзъ мѣстнитѣ археологически дружества и музеи и чрѣзъ административнитѣ погранични и училищни власти.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Кръстьо Мирски.

Н. Мирски: Г. г. народни прѣдставители! Споредъ единъ членъ отъ законопроекта, освѣтъ държавния музей, ще имаме още окржжни и градски музеи. Тукъ е въпросътъ, чрѣзъ кого ще се упражнява надзорътъ и грижата за запазване на старинитѣ, и се отговаря: „чрѣзъ управлението на народнитѣ музеи“, значи, съ думитѣ „народни музеи“, ще разбираме и окржжнитѣ, и градскитѣ.

Министъръ В. Молловъ: Които се основатъ като народни.

Н. Мирски: Второ, казано е още: „чрѣзъ мѣстнитѣ археологически дружества и музеи“. Тукъ пъкъ за кои музеи се говори, азъ не мога да зная. И трето, „чрѣзъ административнитѣ погранични и училищни власти“. Тия пъкъ послѣднитѣ два реда по моему сѣ съвсѣмъ недобрѣ поставени. Нема само чрѣзъ административнитѣ погранични власти ще се упражнява надзора и грижата за запазване на старинитѣ? Може-би тукъ г. министърътъ на народното просвѣщение е искалъ да каже друго, че въ провинцията ще се упражнява надзорътъ и грижата за запазване на старинитѣ чрѣзъ археологическитѣ дружества, управленията на мѣстнитѣ музеи и училищнитѣ власти, а подиръ училищнитѣ и чрѣзъ митническитѣ власти; може-би това е искалъ да каже, защото съ думитѣ „училищни власти“ какво се разбира, като сѣ турени въ края на члена? Азъ мисля, че членътъ би трѣбвало да се прѣредактира така, и цѣлѣта, която се гони, съ редакцията, пакъ ще се постигне: „Министерството на народното просвѣщение упражнява надзора и грижата за запазване на старинитѣ чрѣзъ управлението на народнитѣ музеи и библиотеки, чрѣзъ мѣстнитѣ археологически дружества и чрѣзъ училищнитѣ власти, съ съдѣйствието на всички административни власти, а особено на пограничнитѣ.“

Г. министърътъ е написалъ тукъ думата „погра-

ични“ вѣроятно, за да се обърне внимание, да не би нѣкой път да се занесат старини, когато не бива да се изнасятъ.

Министъръ В. Молловъ: Разбира се.

К. Мирски: Съдѣйствие трѣбва да даватъ административнитѣ власти. Не е кметътъ, не е околийскиятъ началникъ, не е управителятъ на окръжието или митницата, който трѣбва да упражнява най-силенъ надзоръ и най-голяма грижа за старинитѣ, а сж органитѣ на училищнитѣ власти. Но понеже тѣ нѣматъ въоръжена сила, каквато иматъ само административнитѣ власти, каквито сж полицейскитѣ власти, затуй трѣбва да стои въ члена „съ съдѣйствието на административнитѣ власти“. Тая редакция азъ мисля ще бѣде по-цѣлесобразна, защото, както е сега, разбира се, че само административнитѣ погранични власти...

Министъръ В. Молловъ: Тукъ трѣбва запетая, г. Мирски; запетаята е пропусната — „чрѣзъ административнитѣ, пограничнитѣ и училищнитѣ власти“.

К. Мирски: Административнитѣ, пограничнитѣ и училищнитѣ власти.

Министъръ В. Молловъ: Именно, така се разбира.

К. Мирски: Ако бѣде така, тогава съмъ съгласенъ, само ще ви моля да турите „училищнитѣ власти“ по-напрѣдъ, прѣдъ административнитѣ.

Министъръ В. Молловъ: Това може.

К. Мирски: Г. Марковъ! Г. министърътъ се съгласява редакцията да бѣде така: (Чете) „Министерството на народното просвѣщение упражнява надзора и грижата за запазване старинитѣ чрѣзъ управлението на народнитѣ музеи и библиотеки, чрѣзъ мѣстнитѣ археологически дружества и чрѣзъ училищнитѣ, административнитѣ и пограничнитѣ власти“.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: А думата „музеи“?

Докладчикъ Г. Марковъ: Г. Мирски разбира, че въ народнитѣ музеи влизатъ всички музеи.

Министъръ В. Молловъ: Не, само които се обръщаватъ като народни.

К. Мирски: Тѣ сж сѣ народни, щомъ има старини вътрѣ — национални, както основнитѣ училища.

Министъръ В. Молловъ: Азъ съмъ съгласенъ съ измѣнението, което внесе г. Мирски.

Докладчикъ Г. Марковъ: И азъ съмъ съгласенъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ чл. 3, както го е приела комисията, съ поправкитѣ, които внесе г. Мирски въ него сега и които се възприеха отъ г. министра на народната просвѣта, а сжщо и отъ г. докладчика на комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 4. Службата за запазване и поддържане старинитѣ се причислява къмъ Народния археологически музей въ София и се изпълнява отъ директора на музея, уредницитѣ и една комисия за старинитѣ.“

„Къмъ чл. 4 се прибавя нова алинея.

„За упражняване общъ надзоръ върху археологическото дѣло въ страната, министърътъ на народното просвѣщение може да назначи особенъ инспекторъ.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Кръстьо Мирски.

К. Мирски: Ще моля г. министра на просвѣтата да се съгласи, да се прибави една нова точка къмъ първата алинея. Въ тая алинея се казва, че службата за запазване и поддържане старинитѣ се причислява къмъ Народния археологически музей въ София и се изпълнява отъ директора на музея, уредницитѣ и една комисия за старинитѣ, отъ което слѣдва, че главниятъ помощникъ на г. министра, до назначаване особенъ инспекторъ, ще бѣде директорътъ на столичния музей. Тая точка именно азъ моля да се прибави, за да запазимъ за въ бѣдѣше по-ефикасно старинитѣ, като опрѣдѣлимъ, кои сж главнитѣ прѣдставители въ провинцията на главния пазителъ и поддържателъ на старинитѣ въ царството: върховниятъ е министърътъ на просвѣщението, а главниятъ е директорътъ на столичния музей; въ провинцията главни прѣдставители на директора на музея — знае се за кой се говори — сж директоритѣ на гимназитѣ и прогимназитѣ и главнитѣ учители. Ето защо, моля, да се нареди това, защото, ако остане така, безъ да се опрѣдѣли точно, кои ще бждатъ главнитѣ прѣдставители по тая работа въ провинцията, ще остане да се нарежда това съ окръжно и ще се осланятъ на училищнитѣ или административнитѣ органи на държавата, съ които да се кореспондира въ провинцията за старинитѣ. Кои трѣбва да бждатъ ржцѣтъ на директора на софийския музей по работитѣ въ провинцията? Най-подходни лица, по моему, сж директоритѣ на гимназитѣ, директоритѣ на прогимназитѣ дѣто нѣма гимназии, и главнитѣ учители, дѣто нѣма прогимназии. Разбира се, ще имъ се дава на тѣхъ съдѣйствие отъ всѣка административна властъ въ страната, но тѣ сж, които най-много разбиратъ отъ работата, най-много сж заинтересовани въ запазването на всѣка старина, и тѣ сж прѣжитѣ органи на Министерството на просвѣщението, на което винаги ще му бѣде по-добрѣ, когато всѣка старина на врѣмето се подири, като се прѣсне слухъ за нея, кждѣ се намира, за да може да се запази.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Димитъръ Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Когато се е редилъ законопроектътъ, министърътъ, чрѣзъ своитѣ надлежни органи, вѣрвамъ, е ималъ всичката възможностъ да проучи основателно материята, споредъ както се вижда и отъ самия докладъ на комисията. Къмъ чл. 4 се прибавя и една нова алинея, която прѣдвижда една инспекторска длъжностъ, длъжностъ, каквато въ прѣдложения отъ г. министра законопроектъ, не е съществувала. Азъ намирамъ, че за да нѣма тая длъжностъ въ самия законопроектъ, причината е, че не се е намѣрила нито отъ г. министра, нито пътъ отъ лицата, които сж му спомогали за изработването на тоя законопроектъ, за нужна, за необходима такава една длъжностъ. Самата комисия, когато е сложила тая длъжностъ, и тя я е сложила нѣкакъ нерѣшително, и тя нѣкакъ дава да се разбере, че не смѣта тая длъжностъ за необходима, за належаща; ето защо и въ редакцията на тая алинея ние четемъ: „За упражняване общъ надзоръ върху археологическото дѣло въ страната, министърътъ на народното просвѣщение може да назначи особенъ инспекторъ“. Значи, може да назначи, но може и да не назначи. Тѣй

„може да назначи и да не назначи“ за насъ е достатъчно да разберемъ, че и самата комисия не е почувствувала нужда, не се е убѣдила въ необходимостта отъ такава една длъжностъ. Като имамъ прѣдъ видъ, че въ чл. 3 ясно е казано, че Министерството на народното просвѣщение, ще има да се грижи за запазване старинитѣ въ държавата, не само чрѣзъ археологическитѣ дружества, чрѣзъ чиновницитѣ на народнитѣ музеи и библиотеки, но така сѣщо и чрѣзъ училищнитѣ, административнитѣ и пограничнитѣ власти, значи, Министерството на народното просвѣщение, за упражняване на надлежния надзоръ, разполага не само съ широката мрѣжа на своитѣ подвѣдомствени органи, които то има въ всѣка околия и въ всѣки градъ и село, ами и съ надлежнитѣ органи отъ администрацията и отъ пограничната служба. Като имамъ това прѣдъ видъ, азъ смѣтамъ, че този надзоръ, който Министерството на народното просвѣщение ще има да упражнява, е достатъчно ефикасенъ, та нѣма пужда и отъ нѣкакъвъ си инспекторъ, който щѣлъ да упражнява общъ надзоръ. Не е възможно този надзоръ да се упражнява отъ единъ инспекторъ за въ цѣла България. Съ създаването на тая длъжностъ ние просто ще обрѣменимъ съ нѣколко хиляди лева държавния бюджетъ и ще дадемъ възможностъ на едно лице да припуска по четиритѣ крайнини на България, да се разхожда, безъ да има нѣкаква реална полза за страната отъ тая негова разходка. Азъ мисля, че и самия г. министръ и г. г. народнитѣ прѣдставители ще се съгласятъ да зачеркнемъ тая длъжностъ, отъ която, повтарямъ да кажа, не се е почувствувало нужда още при съставянето на самия проектъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Кръстьо Мирски.

К. Мирски: Г. Драгиевъ се лъже, като иска, щото тая алинея, поставена отъ комисията, съ съгласието на г. министра, да се изхвърли.

Д. Драгиевъ: Само ти да не ме излъжешъ.

К. Мирски: Тукъ е направено нѣщо, което си има своето значение. По закона за отчетността по бюджета, нови длъжности не се откриватъ, освѣнъ съ законъ. Тукъ се открива една длъжностъ факултативна: да-ли да се постави кредитъ заради нея, ще се дебатира всѣка година, и сега, понеже бързае, нѣма нужда да доказваме, че ще дойде единъ день въ България, дѣто ще има нужда да има единъ инспекторъ по музеитѣ.

Д. Драгиевъ: Тогава ще има и камара.

К. Мирски: Дотогазъ, ако нѣкой министръ поиска по-рано кредитъ за такава длъжностъ, прѣди да е настанала нуждата за него, тогазъ ще му отговоримъ. Сега кредитъ не се иска.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министрътъ на народното просвѣщение.

Министръ В. Молловъ: Г. г. народни прѣдставители! По първия въпросъ трѣбва да кажа, че редакцията, която се прѣдлага отъ г. Мирски, споредъ менъ, не е приемлива. Нѣма защо да се създава една особена иерархия въ управлението на археологическото дѣло; защото чл. 3 е ясенъ самъ по себе си: надзорътъ и грижата за запазването на тѣзи старини принадлежатъ на Министерството на просвѣщението, което ги упражнява чрѣзъ своитѣ, между други, училищни власти, на първо мѣсто, слѣдователно, директоритѣ, главнитѣ учители и т. н. Тѣй че, нѣма защо да се туря и особена алинея, която да гласи, че тѣ сѣ органи на управлението на на-

родния музей и, слѣдователно, се намиратъ съ него въ нѣкаква особена връзка. Това нѣма нужда да се казва.

К. Мирски: То се разбира.

Министръ В. Молловъ: И слѣдователно, азъ моля първата алинея да се гласува тѣй, както е тя; тя е ясна сама по себе си.

По отношение на втората алинея трѣбва да отбѣлжа, че азъ не съмъ намиралъ за необходимо и сега не намирамъ тая необходимостъ да съществува единъ особенъ инспекторъ по упражняването общия надзоръ върху археологическото дѣло. Казвамъ, че и сега не намирамъ за необходимо.

Г. Тишевъ: Да се махне, тогава.

Министръ В. Молловъ: Обаче, комисията, особено по настояването на г. Краева, който взема участие въ тази комисия, намѣри, че би било полезно за въ бждѣще особено — и азъ именно само поради тая редакция „може да се назначи“ се съгласихъ. — Обаче, нѣмамъ нищо противъ това, щото цѣлата тая нова алинея да се изхвърли.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Иванъ Хаджиевъ.

И. Хаджиевъ: Г. Министрътъ добръ направи, че се съгласи да се прѣмахне тая алинея.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Стѣдъ това е излишно да се говори.

И. Хаджиевъ: Тая година, и като-че-ли още отъ миналата година, ние имаме голѣма слабостъ къмъ инспектората изобщо. Инспектори приехме почти въ всички учрѣждения: инспектори въ сѣдилищата, инспектори въ Министерството на търговията и земледѣлието, инспектори-надзиратели, които ще прѣглеждатъ мѣрkitѣ и теглитѣ, инспектори надъ инспектори, а сега отгорѣ и инспекторъ на археологическото дѣло въ България, на старинитѣ. Като-че-ли старинитѣ сѣ изнамѣрени, открити, като че имаме хиляди музеи, та тия музеи не могатъ да ги надзираватъ мѣстнитѣ власти, и онѣзи, които сѣ прѣко прѣдназначени да ги надзираватъ, та ще отидемъ да туряме и надъ тѣхъ още единъ инспекторъ, да ходи да надзирава какво ще вършатъ тѣ. Но било работа занаяпрѣдъ, каза тукъ г. Мирски, било работа факултативна. Щомъ сѣ факултативни работи, благопожелания, нека не се приематъ; когато дойде нѣкое врѣме, щото нуждата да изисква този инспекторатъ, тогава ще има пакъ Народно събрание, ще има и други хора, които ще мислятъ и ще ги боли толкозъ, колкото и насъ боли за това дѣло, за старинитѣ; нека за тогава остане. Азъ моля г. докладчика да се съгласи съ насъ, щото да махнемъ тая алинея за инспектора.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата докладчикътъ на законопроекта, г. Ганчо Марковъ.

Докладчикъ Г. Марковъ: Г. г. народни прѣдставители! Дълга да кажа съображенията на комисията, когато притуряше новата алинея къмъ чл. 4. Комисията изхождаше отъ значението на старинитѣ и развитието на археологическото дѣло въ страната, както и въ мотивитѣ на законопроекта се казва, че по-рано, откато да се създаде законътъ за народното просвѣщение, се създава у насъ законъ за старинитѣ, и се е дала нужната оцѣнка на старинитѣ. Така и сега се правятъ всички опити отъ страна на министерството и неговитѣ органи, за да могатъ да

се запазват и събират тѣзи старини. Археологическитѣ дружества се развиватъ, законъ се създава, за да служи и за да урежда тази материя съ години. Може-би днесъ нуждата да не е така наложителна, както тя ще бѣде слѣдъ нѣколко години. Това отъ една страна. Отъ друга страна, това искане за назначаване на инспекторъ, е искане на археологическитѣ дружества въ България.

Г. Тишевъ: Нѣма подобно нѣщо.

Докладчикъ Г. Марковъ: Нѣкои отъ тѣхнитѣ прѣдставители го искаха, г. Тишевъ.

Г. Тишевъ: Софийското археологическо дружество поне не е искало това.

Докладчикъ Г. Марковъ: Отъ друга страна, комисията намѣри, че въ първо врѣме, докато стане назначението на титуляренъ инспекторъ, министерството може да възложи върху единъ отъ инспекторитѣ при министерството непосредствени, личния контролъ на министра. Инспекторската длѣжностъ ще бѣде повече съ цѣлъ да се пропагандира идеята за основаване на археологически дружества и да може да се нотикватъ другитѣ културни дружества въ страната, да се занимаватъ съ запазване старинитѣ. Азъ държа на новата алинея, прѣдъ видъ на това, че тя е приета отъ комисията и остава народното прѣдставителство да се произнесе, трѣбва ли да остане тя въ законопроекта или не.

Г. Тишевъ: Оттеглете я.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Понеже по тоя членъ има прѣдложение за унищожение една отъ алинеитѣ и за приемане на другата, заради това азъ ще дамъ на гласуване чл. 4 раздвоенъ.

Първата алинея гласи: (Чете) „Службата за запазване и поддържане старинитѣ се причислява къмъ Народния археологически музей въ София и се изпълнява отъ директора на музея, уредницитѣ и една комисия за старинитѣ.“ Ще дамъ на гласуване тая първа алинея на чл. 4 така, както го прочетохъ, а втората алинея допълнително ще дамъ на гласуване. Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ първата алинея на чл. 4, както я прочетохъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Втората алинея на сѣщия членъ има слѣдующето съдържание: (Чете) „За упражняване общъ надзоръ върху археологическото дѣло въ страната, министърътъ на народното просвѣщение може да назначи особенъ инспекторъ“. Тази алинея е прибавена отъ комисията, а г. Драгиевъ прави прѣдложение да се прѣмахне. Понеже тази алинея се прѣдлага отъ комисията, ще дамъ по-напрѣдъ на гласуване нея.

Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: И г. министърътъ се съгласи.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ алинея втора, прибавена отъ комисията, къмъ чл. 4, да си вдигнатъ ржката. (Малцинство) Събранието не приема. Слѣдователно, приема се прѣдложението на г. Драгиева за унищожението на тая алинея.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 5. Директорътъ прѣдседателствува комисията за старинитѣ и се грижи за изпълнение на нейнитѣ рѣшения.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 5, както е приетъ отъ комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 6. Комисията за старинитѣ се състои отъ директора на Народния археологически музей, отъ директоритѣ на Етнографическия музей и Народната библиотека въ София, отъ три лица, назначени отъ министра на народното просвѣщение и трима делегати по изборъ отъ археологическитѣ дружества, които иматъ уредени музеи.“

„Забѣлѣжка 1. Ако археологическитѣ дружества не избератъ о врѣме свои делегати, комисията функционира безъ тѣхъ.“

„Забѣлѣжка 2. Мандатътъ на назначенитѣ и избрани членове трае три години.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 6, както е приетъ отъ комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 7. Комисията взема рѣшение по всички принципиални въпроси, които се отнасятъ до издирването, запазването и поддържането на старинитѣ. Тѣзи рѣшения се утвърждаватъ отъ министра на народното просвѣщение.“

„Комисията се занимава особено съ слѣднитѣ въпроси:

„а) опрѣдѣля разкопкитѣ, които се прѣдприематъ отъ страна на държавата;

„б) обсъжда прѣдставенитѣ отъ министерството заявления, съ които се иска разрѣшение за произвеждане археологически сондажи и разкопки;

„в) опрѣдѣля цѣната на прѣдложени за откупване прѣдмети и колекции, чиято стойностъ надминава 2.000 л.;

„г) грижи се за описване старинитѣ и изработване археологическа карта на България;

„д) разпрѣдѣля между разнитѣ археологически дружества и музеи помощта, прѣдвидѣна за тѣхъ въ бюджета;

„е) разглежда и дава мнѣние по законопроекти, правилници и устави, които засѣгатъ старинитѣ и музейното дѣло въ България, и

„ж) рѣшава спорнитѣ въпроси между народнитѣ и провинциалнитѣ музеи.“ — нова точка, прибавена отъ комисията.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 7, както го е приела комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 8. Членовѣтѣ на комисията за старинитѣ получаватъ 10 л. на засѣдание и се ползватъ съ безплатно пътуване по българскитѣ държавни желѣзници.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Димитъръ Драгиевъ по чл. 8.

Д. Драгиевъ: Отъ чл. 6 се вижда, че „комисията за старинитѣ се състои отъ директора на Народния археологически музей, отъ директоритѣ на Етнографическия музей и Народната библиотека въ София, отъ три лица, назначени отъ министра на народното просвѣщение и трима делегати, избрани отъ археологическитѣ дружества“. Ясно е, че, ако не всичкитѣ, болшинството отъ тѣзи членове ще сѣ длѣжностни лица. Може-би само нѣкои отъ членовѣтѣ на комисията, именно тримата делегати на археологическитѣ дружества да се случи да не бѣдатъ чиновници. Въ повечето случаи прѣдполагамъ, че и тѣзи три лица ще бѣдатъ длѣжностни лица. Чл. 8 отъ настоящия законопроектъ прѣдвижда възнаграждение на тѣзи г. г. комисари по 10 л. на засѣдание и без-

платно пътуване по българските държавни железници. Относително безплатното пътуване нѣма какво да кажа: държавата, вмѣсто да плаща пътни разходи, ще имъ даде безплатенъ билетъ за пътуване, но по никой начинъ не мога да се съглася да се дава добавъчно възнаграждение на длъжностни лица. Прѣдъ мене е законътъ за народното просвѣщение; рекохъ да видя, като каква заплата е прѣдвидѣна за директоритѣ на Народната библиотека и на Народниятъ музеи въ тоя законъ. Чл. 398 гласи, че директоритѣ на Народниятъ музеи въ София получаватъ по 5.640 л. годишно. Чл. 414 отъ закона за народната просвѣта казва, че директоритѣ на Народната библиотека получаватъ 5.640 л. годишна заплата. Значи, двама отъ комисаритѣ сѣ лица, плащани отъ държавата съ по 5, близо 6 хиляди лева годишно. Другитѣ лица, които ще се назначаватъ отъ Министерството на народното просвѣщение, по всѣка вѣроятностъ, ще бждатъ сѣщо длъжностни лица и, несъмнѣно, едни отъ добри плащанитѣ. Азъ имамъ прѣдъ видъ и още едно съображение: че тѣзи длъжностни, и добри платени лица, когато има да засѣдватъ като членове на комисията за старинитѣ, нѣма да правятъ това нощъ, ами ще го правятъ денъ, и нѣма да го правятъ въ празнични дни, ами ще засѣдватъ въ дѣлнични дни.

И. Хаджиевъ: Ще лежатъ нѣлъ день!

Д. Драгиевъ: . . . слѣдователно, ще получаватъ възнаграждение за една работа, която ще замѣнятъ съ тази именно нова работа; не може директоритѣ на Народната библиотека да има физическата възможностъ да засѣдава въ тази комисия, да работи като неинъ членъ и да върши работата си като директоръ на библиотеката; сѣщото нѣщо не могатъ да сторятъ и другитѣ длъжностни лица. И щомъ тѣ не могатъ да вършатъ двѣтѣ работи въ присѣствени дни прѣзъ годината, не могатъ и да получаватъ двѣ заплати. Азъ мисля, че едната заплата имъ е достатъчна. И ние бихме показали разточителство, ако отидемъ за всѣка една такава добавъчна длъжностъ, за всѣка добавъчна работа — която въ сѣщностъ не е добавъчна, но е работа, която замѣства ежедневатата длъжностна работа на чиновникитѣ — да даваме добавъчно възнаграждение. Вие злѣ приучавате нашитѣ чиновници, нашитѣ длъжностни, плащани лица съ тѣзи си законоположения: ние сами се показваме непестеливи разпоредители съ народната пара и ги съблазняваме, щото и тѣ, когато имъ се прѣдстави случай да бждатъ такива непестеливци, като насъ.

Азъ мисля, г. г. народни прѣдставители, че ще сторимъ добръ, ако въ този членъ кажемъ така: „Членоветѣ на комисията за старинитѣ, които не сѣ на плащана държавна, окръжна или общинска длъжностъ, получаватъ на засѣдание“ — 10 л., ако щете оставете, нѣмамъ нищо противъ и даже 5 л. да турите, но само за неплащанитѣ лица, за лица, които не сѣ на държавна, окръжна или общинска служба. Но защо ще отидемъ да даваме двѣ заплати за едно и сѣщо работно врѣме на едни и сѣщи длъжностни лица? Азъ моля народното прѣдставителство да се съгласи на тая редакция относително възнаграждението, и нека г. министритѣ посочи размѣра на туй възнаграждение — не мога да си спомня, колко е въ законопроекта. Нека, най-послѣ, то остане и 10 л., но тѣзи пари да се дадатъ на тѣзи членове, които не получаватъ заплата отъ другадѣ, а тѣзи, които получаватъ такава заплата, нека си останатъ съ заплатата, която имъ се прѣдвижда по надлежитѣ закони.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Иванъ Хаджиевъ.

И. Хаджиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Има повече отъ 10—15 години, откакто въ нашитѣ министерства се е завела една практика, която мисля, че е врѣме вече да се прѣмахне. Всѣка комисия отъ министерствата, по което и да е вѣдомство, повика ли се да изпитва нѣкой кандидатъ за служба по извѣстно вѣдомство, иска дневни, добавъчно възнаграждение; повикатъ ли се нѣкои чиновници да съставятъ нѣкакви правилници пакъ по вѣдомството, по което служатъ, тѣ тоже искатъ добавъчно възнаграждение. Въ това врѣме тѣ напущатъ своята прѣка работа, но съ туй ни най-малко не увеличаватъ въ нѣщо своитѣ разходи, нито пъкъ трудътъ имъ става двоенъ — ако можемъ да речемъ така; оставятъ една работа, за да вършатъ друга, която е тоже една частъ отъ тази работа. Правилници въ министерството ще се правятъ, началници и подначалници искатъ добавъчно възнаграждение. Онзи денъ случайно въ едно отъ министерствата — нѣма да кажа кждѣ — подначалникитѣ, натоварени отъ своя началникъ да изработятъ единъ правилникъ, сърдѣха се, защо да не имъ даватъ добавъчно възнаграждение дневно по 5 или 10 л., както това ставало за други комисари по други вѣдомства. Началникътъ имъ е казалъ много право — за което азъ мога да го похваля: „Г-да! Вие вършите работа въ сѣщото министерство, вършите почти сѣщата работа, работа, която е прѣка вапа длъжностъ. Така че, какво възнаграждение искате и защо да ви се дава отдѣлно възнаграждение и дневни? Вие получавате заплатата си.“ Казвамъ такъвъ единъ началникъ, който се загрижилъ и мисли, че трѣбва да бждемъ малко по-пестеливи въ това отношение, за-служва похвала.

Сега, назначава се една комисия, която, споредъ мене ще бжде, да не кажа абсолютно безполезна, но почти безполезна. Разбирамъ да влѣзатъ въ тази комисия директори тукъ отъ разнитѣ отдѣли — отъ Народния музей, отъ Етнографическия музей, отъ Народната библиотека. Но дошли делегати отъ нѣкждѣ! Не знаа, каква работа ще вършатъ тѣ, но, по всѣка вѣроятностъ, такава работа, която ще имъ прѣдложатъ директоритѣ на музеитѣ и на Народната библиотека. Директоритѣ на Народния и Етнографическия музеи, на Народната библиотека, защото щѣли да се събератъ отъ една канцелария въ друга, за да съставятъ една комисия, трѣбвало сѣщо да получаватъ по 10 л. дневно върху заплатата, която иматъ. Ще си развалятъ спокойствието хората, понеже може да се случи да отидатъ отъ Народната библиотека въ Народния музей или отъ канцеларията на Народния музей да отидатъ до Народната библиотека. Голѣма работа! Ще имъ платимъ 10 л. дневни нари върху заплатата, защото ще вършатъ много трудна работа. Добръ е да кажемъ баремъ, че това става за насърчение на работата, защото ние сме се научили да насърчаваме индустриитѣ, особено тѣзи индустрии, които се въртятъ около канцеларитѣ.

Така погледнато на въпроса, азъ ще моля г. министра да се съгласи съ редакцията, която прѣдлага г. Драгиевъ — понеже по-горѣ приехме, освѣнъ директоритѣ на разнитѣ музеи, да има и други членове, то нека само на неплащанитѣ да се даватъ 10 л. дневни, а не и на платенитѣ. И нека отъ тукъ да захванемъ да кжсаме малко помалко въ това отношение и за другитѣ министерства. Не е злѣ отъ това, което се приказва тукъ, да се вземе актъ отъ г. г. министритѣ въ разни вѣдомства: когато назначаватъ такива комисии, въ които тѣхни подвѣдомствени началници и подначалници вършатъ работа, която е отъ сѣщото министерство и която е прѣка тѣхна длъжностъ, да прѣстанатъ да имъ даватъ какви-годѣ възнаграждения за тѣзи странични, споредъ тѣхъ, запятия.

Моля г. министра и г. докладчика да се съгласят да се измѣни членътъ тѣй, както го редактираше г. Драгиевъ.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Александъръ Христовъ.

А. Христовъ: Азъ поддържамъ изказаното мнѣние.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Кръстьо Мирски.

К. Мирски: Г. г. народни прѣдставители! Не е тукъ въпросътъ толкозъ за сумата, която ще се спестява, ако и тя да не е за прѣзиране, защото пословицата казва: „Капка по капка море става“; тукъ въпросътъ е за справедливостъ и за правилно изпълняване отъ всѣко длъжностно лице неговитѣ обязанности. Това ме е подбудило да прѣдложа въ щатната комисиия — както можете да видите това въ доклада ми, отдѣлъ Б, стр. 9 — слѣдующето: „тѣзи комисиии да работятъ „само въ служебни часове“, за да не се плаща допълнително възнаграждение на никого и да не се уморява никой отъ състава на тѣзи комисиии, като работятъ и въ врѣме за почивка. Ние имаме интересъ, щото всѣко длъжностно лице, било то на държавна, било на окръжна или на общинска служба, да си почива, а почивката, както и другъ пѣтъ съмъ подчертавалъ, не е само еднижъ въ недѣлята, а всѣко денонощие въ опрѣдѣлено врѣме. Добросъвѣстнитѣ членове на такива комисиии, за да се оправдаятъ прѣдъ съвѣстѣта си, задѣто получаватъ добавъчна заплата, напргатъ се, щото и вънъ отъ служебнитѣ часове да отиватъ да работятъ. Ние не можемъ да искаме това. Ние желаемъ, щото българскитѣ длъжностни лица да почиватъ нужното врѣме въ всѣко денонощие. Слѣдователно, тая комисиия — сѣщо и всички други комисиии като нея — трѣбва да работи само въ служебнитѣ за чиновницитѣ часове. И отъ туй слѣдва, че не бива да се плаща на членоветѣ ѝ длъжностни лица възнаграждение.

Тая сутринъ ми се падна единъ законопроектъ за заплатитѣ на чиновницитѣ и служащитѣ, изработенъ още въ 1888 г. отъ тогавашното правителство на покойния Стефанъ Стамболовъ. Ето какво четемъ въ чл. 26 на сѣщия проектъ: (Чете) „Всѣко длъжностно лице може да бѣде назначено да изпълнява приврѣменно, освѣнъ своята длъжностъ, и друга нѣкоя отъ сѣщото вѣдомство, или пѣкъ да бѣде назначено членъ на една комисиия, безъ увеличение съдържанието му, освѣнъ въ случаитѣ, когато, поради важността на работата и трайността на комисиията, Министерскитѣ съвѣтъ би опрѣдѣлилъ възнаграждение на членоветѣ ѝ“. Тая комисиия, очевидно, не е отъ категорията на тѣзи, които трѣбва да работятъ екстренно, трайно, кой знае колко съ съсищане здравето на членоветѣ ѝ. По тази причина, по-умѣстно е чл. 8 да гласи така: „Изборнитѣ членове на комисиията за старинитѣ получаватъ по 10 л. възнаграждение на засѣдание и се ползватъ съ безплатно пътуване по желѣзницитѣ“. Избрани сж онѣзи членове, за които говори чл. 6: трима делегати на археологическитѣ дружества; тримата други сж назначени.

Значи, поддържамъ това, което се каза отъ г. Драгиева.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Тома Васильовъ.

Т. Васильовъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ станахъ тоже да подкрѣпя прѣдложението, което направи г. Драгиевъ, сир. този членъ да се видоизмѣни въ такъвъ смисълъ, че дневни пари да се

плащатъ само на онѣзи членове, които не сж чиновници. Ще прибавя веднага при това, че моитѣ съображения се различаватъ малко отъ онѣзи, които изказаха г. г. Драгиевъ и Хаджиевъ. Азъ не мисля, че на тѣзи, които се назначаватъ въ комисиията, не бива да се плаща само затова, защото сж чиновници. Има комисиии отъ такъвъ характеръ, че чиновникътъ е длъженъ усилено да работи въ тѣхъ и вънъ отъ присѣствениитѣ си часове, та заслужава особено възнаграждение. Не зная, дали въпросната комисиия може да бѣде отъ такъвъ характеръ, но такива сж, напр., комисиитѣ, що приготвятъ законопроекти; тамъ лицата, които сж натоварени да изработятъ единъ проектъ, за тази работа ще употребятъ врѣме вънъ отъ присѣствениитѣ си часове, и ще работятъ въ къщи, па и въ самата комисиия ще работятъ, може-би, повече. Но за това нѣщо, въ нашето законодателство има наредба: туй, което прочете г. Мирски, го има и въ сега дѣйствующия законъ за чиновницитѣ, дѣто единъ членъ гласи така: всѣки чиновникъ може да бѣде назначенъ за членъ въ една комисиия или да бѣде натоваренъ съ нѣкоя друга работа, вънъ отъ прѣката неговъ обязаностъ, безъ особено възнаграждение, освѣнъ въ случаи, когато, поради важността на работата или трайността на комисиията, Министерскитѣ съвѣтъ би намѣрилъ за нужно да опрѣдѣли особено възнаграждение. Нѣмамъ прѣдъ себе си закона за чиновницитѣ, за да ви покажа буквалния текстъ на члена, но това, що прочетохъ, е горѣ-долу смисълътъ на тоя членъ. Мисля, прочее, че, при сѣществуването на това постановление въ закона за чиновницитѣ, излишно е, за отдѣлни случаи да прѣдвиждаме възнаграждение и да повторимъ грѣшката, която стана по-миналата година по закона за опазване народното здраве, дѣто се нареди, щото членоветѣ на Върховния медицински съвѣтъ, били тѣ чиновници или не, да получаватъ дневни, когато дотогава получаваха дневни само тѣзи, които не сж чиновници. Това не е рационално: не трѣбва да се туря въ частични закони опова, що общиятъ законъ за чиновницитѣ е наредилъ. Нека Министерскитѣ съвѣтъ самъ да опрѣдѣля за всѣки случай отдѣлно, дали единъ чиновникъ, натоваренъ съ нѣкоя особена работа, заслужава възнаграждение, вънъ отъ заплатата, и какво.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Георги Георговъ.

Г. Георговъ: Азъ, г. г. народни прѣдставители, не съмъ съгласенъ да се плаща отдѣлно възнаграждение на членоветѣ отъ комисиията, когато сж въ командировка, особено когато иматъ държавна или общинска служба, тѣй като тогызъ тѣ работятъ въ часоветѣ, опрѣдѣлени за изпълнение тѣхната длъжностъ. Ако ние имъ туримъ, както сега постановихме, нѣкакво особено възнаграждение, то тѣ ще си правятъ дълги засѣдания: ако трѣбва да свършатъ извѣстенъ въпросъ или извѣстна работа въ едно засѣдание, тѣ ще я протакатъ въ нѣколко засѣдания. Затуй азъ прѣдлагамъ, слѣдъ думата „засѣдание“, да се прибавятъ думитѣ: „само лица, които не сж на държавна или общинска служба“. А пѣкъ когато тѣзи лица сж командировани вънъ отъ мѣстожителството си, въ закона за чиновницитѣ е прѣдвидѣно колко дневни да получаватъ. Тукъ се касае за комисиия, която работи въ града, кждѣто членоветѣ ѝ изпълняватъ прѣката си длъжностъ.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Недѣлчо Георгиевъ.

Н. Георгиевъ: Азъ поддържамъ сѣщото мнѣние, което изказа г. Драгиевъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърътъ на народното просвѣщение.

Министъръ В. Молловъ: Г. г. народни прѣдставители! Струва ми се, че ние тукъ гърчимъ съ топове срѣщу врабчета. Никакъ не очаквахъ такива академически разисквания по тоя параграфъ. Дѣйствиелно, въпросътъ е отъ капитална важностъ — дали членоветъ на комисията да получаватъ 10 л. за едно заседание или не — наистина, можемъ да разискваме този въпросъ и повече, може да се наведатъ принципиални съображения въ една или друга посока; но съображението, което въ дадения случай важи, е едно: практическото съображение. За министерството е важно комисията да се състои, защото иначе нѣма да се състои. Но направете, както Народното събрание намира за добръ, азъ на този параграфъ не държа. Ако почитаемото Народно събрание намира, че този трудъ на специалисти хора може да се възнагради съ 50 ст., на заседание, нека постави 50 ст. Азъ нѣма да имамъ нищо противъ това. То е работа на прѣцѣнка. Може Народното събрание да се съгласи съ забѣлжката, която се прави тукъ, щото такава възнаграждение да получаватъ само изборнитѣ членове. Нѣмамъ нищо и противъ туй. Но, както казахъ, въпросътъ въ конкретния случай не е толкова важенъ: максималната сума, която ще се дава, е 1.000 л. годишно, защото тази комисия не може да има повече отъ 10 заседания.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Г. министре! Има направено отъ г. Драгиева прѣдложение съ слѣдующето съдържание: . . .

Министъръ В. Молловъ: Всички прѣдложения сж сѣ еднакви.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: (Чете) „Членоветъ на комисията за старинитѣ, които не сж на плащана държавна, окръжна или общинска длъжностъ, получаватъ 10 л. на заседание и се ползватъ съ безплатно пътуване по българскитѣ държавни желѣзници.“

Има думата г. Димитър Драгиевъ за пояснение.

Д. Драгиевъ: Азъ мисля, че при днешното изобилие на кандидати за държавни служби, ако биха се намѣрили такива лица, които да се покажатъ недобросъвестни изпълнители на своето назначение, г. министърътъ прѣкрасно може да ги замѣсти съ други.

Министъръ В. Молловъ: Нѣма ги, г. Драгиевъ!

Д. Драгиевъ: Относително бѣлжката на г. министра, че ние сме стрѣляли съ топове върху врабчета, наистина, за съжаление е, но г. министърътъ ще се съгласи, че камарата е изпаднала въ положението на онзи ловецъ, който, като е пропусналъ сърната, за да не си отиде свършено празенъ, ще се задоволи съ врабчета.

Министъръ В. Молловъ: Това аслж е Вашата задача, съ туй се занимавате Вие.

Д. Драгиевъ: Пропуснахме сърната, поне врабче да убиемъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Това бѣше пояснение на мисълта Ви, на-ли? (Смѣхъ)

Ще дамъ на гласуване най-напрѣдъ чл. 8 тѣй, както е приетъ отъ комисията, и, разбира се, ако той падне, тогава ще гласуваме другитѣ направени прѣдложения. Моля ония г. г. народни прѣдстави-

тели, които приематъ чл. 8 тѣй, както го е приела комисията, да си вдигнатъ ржката. (Малцинство) Събранието не приема.

Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ прѣдложението, направено отъ г. Драгиева съ онова съдържание, което прѣди малко прочетохъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Г. Георговъ: Вашето прѣдложение нѣма да се гласува, защото е сжщото.

Г. Георговъ: Сжщото е.

Докладчикъ Г. Марковъ (Чете)

„Глава III.

„Запазване на старинитѣ.

„Чл. 9. Всички държавни и обществени учрѣждения (окръжни съвѣти, общини, църкви, манастири, митрополии, училища, читалища, археологически и други културни или религиозни дружества), които притежаватъ каквито и да било старини, сж длъжни да прѣдставятъ въ Министерството на народното просвѣщение, въ срокъ една година отъ публикуването на настоящия законъ, подробенъ описъ на тѣзи старини. Такива описи тѣ сж длъжни да пращатъ и отпослѣ всѣки пътъ, когато министерството поиска. Възъ основа на тѣзи описи, слѣдъ надлежната имъ провѣрка, се съставятъ инвентаритѣ на старинитѣ, които оставатъ подъ непосредствения контролъ на държавата и не могатъ да бждатъ отчуждени.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 9, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ (Чете)

„Чл. 10. Тѣзи старини не могатъ да бждатъ прѣправени, развалени или прѣмѣстени безъ разрѣшение на Министерството на народното просвѣщение. Когато тѣ се заплашватъ отъ разрушение, отъ изгубване или пъкъ сж поставени въ условия, при които не могатъ да служатъ за публично ползуване, министерството, по рѣшение на комисията за старинитѣ, може да нареди тѣхното прѣнасяне отъ едно мѣсто на друго.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Димитър Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Едва ли ще се намѣри нѣкой законопроектъ, въ който да не е прокарано централистичното начало, желанието на държавата да обсеби въ ржцѣтѣ си всичко. Сжщото нѣщо съглеждамъ и въ този кратичъкъ и тѣй невиненъ законопроектъ. Въ чл. 10, подъ прѣдлогъ, че извѣстни старини ще сж заплашени отъ разрушение, отъ изгубване, или пъкъ ще сж поставени въ условия, при които не могатъ да служатъ за публично ползуване, дава се право, при тия условия, на държавната властъ да разпорежда за прѣмѣстването на тѣзи старини отъ едно мѣсто на друго. А ще се съгласите, че туй прѣмѣстване отъ едно мѣсто на друго въ дѣйствителностъ нѣма да бѣде нищо друго, освѣнъ прѣмѣстване на тѣзи или опѣзи старини отъ Пловдивъ, отъ Стара-Загора, отъ Шуменъ, отъ Варна или отъ другагѣ въ София, а пъкъ и въ самитѣ тия окръжни, околийски или общински мѣста може да има археологически дружества, може да има радѣтели за запазване, за използуване на старинитѣ, и тѣзи старини, макаръ да сж на име народни старини, не въ дѣйствителностъ да не бждатъ собственостъ, да не бждатъ цѣнно при-

тежание на археологическите дружества, били тѣ части, или общински, или окръжни. Азъ мисля, че не бива да се дава право на държавната власт, на централната власт да завзема, подъ такива благовидни прѣдлози, онѣзи цѣнни екземпляри старини, които могат да се намѣрятъ изъ тия или ония музеи въ провинцията и правятъ тѣхнитѣ сбирки твърдѣ цѣнни. Азъ бихъ молилъ г. министра и г. докладчика да се съгласятъ този членъ да се измѣни въ такава редакция, каквато редакция въпрочемъ има и чл. 12: туй вземане, туй прѣмѣстване да може да става само тогава, когато надлежното археологическо дружество откаже да вземе въ надлежния срокъ нужнитѣ мѣрки за запазване на старинитѣ. А когато дружеството се ангажира, че то ще направи всичко нужно, всичко възможно за запазването въ извѣстенъ редъ извѣстни старини, не намирамъ защо да даваме възможност на централната власт, подъ такива благовидни прѣдлози, да централизира всичко въ София.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Кръстьо Мирски.

К. Мирски: Г. г. народни прѣдставители! Тукъ е пръвъ случай, дѣто трѣбва да си кажемъ думата за централизирането на старинитѣ ни. Побързало се е, по моему, отъ почитаемото Министерство на просвѣщението съ това нѣщо. Колкото повече се забавимъ съ централизирането, толкова по-скоро ще имаме събрани всичкитѣ ни старини. Азъ зная частни лица, които се кажатъ, дѣто сж дали нѣкои старини на своето кметство, и особено пъкъ като кметството е имало моралната длъжност да се задължи да не остави намѣренитѣ при копането избата на нѣкое частно лице старини вънъ отъ общината. По-нататъкъ, при другъ единъ членъ, ще се повърна на това, което се прѣдлага. Тукъ е достатъчно само да се съгласи г. министърътъ на просвѣщението, вмѣсто „отъ едно мѣсто на друго“, да се каже: „въ столичния или прѣдимно въ близкия окръженъ музей“. Това е необходимо, г. министре.

Министъръ В. Молловъ: Азъ ще Ви обясня, г. Мирски, че това, което искате, го има въ текста.

К. Мирски: Вие казвате „отъ едно мѣсто на друго“, ...

Министъръ В. Молловъ: Не казвамъ „въ столичната“.

К. Мирски: ... а ние искаме да Ви задължимъ да прѣдпочитате прѣмѣстването въ близкия окръженъ музей. За много години още България трѣбва да има най-малко толкова музеи, колкото е числото на окръжията.

Г. Гроздановъ: Колкото хора.

К. Мирски: Г. Гроздановъ, вижда се, по тая материя нѣма никакъвъ хаберъ. — А по-нататъкъ, като нѣщо нормално, трѣбва да се възприеме слѣдующето: единъ столиченъ музей въ София, като централенъ, най-важенъ, другъ въ Пловдивъ за тракийскитѣ старини, другъ въ Търново за второто и третото български царства, другъ въ Варна за Евскинополисъ и въобще за тамошнитѣ мѣстности; и най-сетнѣ още единъ въ Плѣвентъ за Плѣвенско, Видинско и Врачанско. Най-малко петъ музея трѣбва да имаме винаги въ България. Това е нужно и отъ друго гледище. Ние не трѣбва да съсредоточаваме всичко въ София. Когато то е на едно мѣсто събрано, по-малко се изучава, защото много се натрупватъ да искатъ да го изучаватъ. И най-послѣ, ние трѣбва да желаемъ, щото тѣзи, които дохождатъ да изуча-

ватъ нашитѣ старини, да пообиколятъ и другитѣ наши центрове, да ги видятъ и да си съставятъ пълно понятие за нашата страна.

Затуй азъ моля г. министра да се съгласи съ слѣдующето. Членътъ въ края да гласи така: „министерството, по рѣшение на комисията за старинитѣ, може да нареди тѣхното прѣнасяне въ столичния или прѣдимно въ близкия окръженъ музей“.

Министъръ В. Молловъ: Не е ли сжщото?

К. Мирски: Не е сѣ едно. Вие казвате „или-или“, а да се каже „прѣдимно“.

Г. Гроздановъ: Нѣма да ни убѣдишъ.

К. Мирски: Такива, като г. Грозданова, не можешъ убѣди, защото нѣматъ хаберъ.

Г. Гроздановъ: Такива като тебе — въ всѣко гърне мерудия, всичко знае, енциклопедистъ, и нищо не знае!

К. Мирски: Ти си делва!

Г. Гроздановъ: Ти си кюпъ и отъ кюпа вадишъ всичко.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля г. Грозданова да пази редъ.

К. Мирски: Съ глупци нѣмамъ работа.

Г. Гроздановъ: Ти си глупецъ. Дойде ти нѣщо на умъ, и безъ да се питаешъ, да-ли е приемливо, казваешъ го.

К. Мирски: Съ невѣжи не искамъ да се прѣпирамъ. Ти си простакъ.

Г. Гроздановъ: Азъ мисля, че тия, които сж тукъ (Сочи министерската маса), повече знаятъ отъ тебе. Ти мислишъ, че си много нѣщо.

К. Мирски: Съ простаци не искамъ да се прѣпирамъ. Не си ти, който можешъ да ме оцѣнявашъ.

Г. Гроздановъ: Всички те оцѣняватъ и ти се присмиватъ, но ти правятъ уважение, като на старъ човѣкъ.

К. Мирски: Ти говоришъ само отъ твоята тиква.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: За некоректно отнасяне помежду си, както на г. Мирски, така и на г. Грозданова, правя надлежната бѣлѣжка, която, съгласно правилника, да се впише въ протокола.

К. Мирски: Азъ не я заслужавамъ. Докачиха ме. Вие трѣбваше да ме защитите. И Вие ме обиждате сега.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Азъ искахъ да Ви защита, но Вие не ме оставихте, а самъ се разправяхте.

К. Мирски: Благодаря Ви за желанието, което сте имали.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Иванъ Хаджиевъ.

И. Хаджиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Вземамъ поводъ отъ този членъ да кажа нѣколко думи. Азъ съмъ тъкмо на обратното мнѣние отъ това на

г. г. прѣждеговорившиѣ. Причинитѣ, за да искамъ да се прѣмѣстятъ известни старини отъ едно мѣсто на друго, когато дѣйствително се види, че е необходимо, сж слѣднитѣ. Съгласете се, г. г. народни прѣдставители, че ако има нѣкой да се противопоставя на децентрализациата, въ дадения случай именно трѣбва най-много да се противопостави. Тукъ трѣбва да се противопоставите на децентрализациата, още като имате прѣдъ видъ и това, какви сж хората, които ще управляватъ отдѣлнитѣ музеи, било въ околията, било въ селото, или окръжнито. Първо, тѣ сж хора неспециалисти по тая работа, тѣ сж случайни служители въ тая областъ; това ще бждатъ или нѣкои учители, или нѣкои кметове, или нѣкои окръжни свѣтници, въобще хора, които наистина, може-би, искатъ да работятъ на това поле, но не разбиратъ отъ работата толкозъ, колкото може да разбира единъ специалистъ. Има и друго едно нѣщо, г. г. народни прѣдставители. Може да се случи тъкмо обратното: когато видятъ нѣкои старини отъ цѣнността, по единъ или другъ начинъ да ги завлѣкатъ. Имаме много такива случаи. Много наши старини, не, много наши цѣнности, подъ прѣдлогъ, че ще се запазятъ въ окръжнито, въ околията или въ Пловдивъ, ще се занесатъ тамъ, или кждѣто сж занесени, били отъ инспектора, било отъ нѣкой околийски началникъ, въ първо врѣме на нашето освобождение сж вземени много цѣнни старини, и до днесъ не ги виждаме нито въ Пловдивския, нито въ Софийския, нито въ другъ музей.

Моето мнѣние е — азъ не правя прѣдложение, но искамъ да обърна вниманието ви и ще моля г. министра да се съласи — ако не тукъ, то поне когато се съставя правилникътъ, защото у насъ закони безъ правилници нѣма, да се има прѣдъ видъ, што ония рѣдкости старини, ония цѣнни старини, които сж отъ голѣма важностъ и значение, да бждатъ прибрани въ Софийския музей, кждѣто единствено, мисля, най-добрѣ могатъ да се вардятъ. Шо се касае до другитѣ старини, отъ по-малка важностъ, тѣ могатъ да се оставятъ тамъ, въ селскитѣ музеи, въ околийскитѣ музеи, въ окръжнитѣ музеи, може навсѣкждѣ да останатъ. Но шо се касае за цѣнноститѣ, както казахъ, азъ искамъ да се събиратъ или да стоятъ подъ прѣмий надзоръ на ония лица, които разбиратъ, които заслужаватъ най-голѣмо довѣрие, а колкото това е поблизо до Министерството на просвѣщеніето, толкозъ по-голѣма вѣра можемъ да имаме въ контрола и въ запазването на тия старини. Вие знаете много добрѣ, че има чужденци, които сж отвлѣкли отъ тукъ сума старини, и за туй не имъ е помогнато отъ тукъ, а отъ околнитѣ, или селата, или други мѣста, и то сѣ пакъ отъ видни хора, отъ нѣкой окръженъ свѣтникъ или отъ нѣкой народенъ прѣдставителъ и др. Азъ нѣма да правя прѣдложение, но ще моля г. министра да прѣдвиди такава клауза, ако не тукъ, то въ правилника: цѣннитѣ старини да бждатъ прѣнасяни тукъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. министрътъ на народното просвѣщение.

Министръ В. Молловъ: Г. г. народни прѣдставители! Рѣчѣта, която произнесе г. Мирски, и това, което говори г. Драгиевъ, мисля, имаме сжщата смисълъ. Тукъ пакъ се проявява онзи страхъ, който се прояви въ комисията, която бѣ се явила прѣдъ мене, изразителъ на която бѣше единъ отъ познатитѣ на г. Мирски, г. Шкорпилъ, човѣкъ запознатъ съ археологията, който е заслужилъ, но който мисли изключително за Варненския край. Този страхъ е съвсѣмъ безосновенъ. Това, което прѣдлага г. Мирски, го има изрично въ чл. 10. И чл. 10 установява тъкмо обратното на това, отъ което се страхуватъ; никаква централизация не установява, не установява задъл-

жение да се прѣнасятъ подобни старини въ столицата, а дава само възможностъ на комисията по старинитѣ да постанови, кждѣ една старина ще бжде запазена по-добрѣ. Ако има музей наблизъ, ще се прѣнесе въ този музей; ако нѣма таквъ наблизъ, може да бжде прѣнесена по-далечъ — въ Стара-Загора, дѣто има единъ таквъ музей, или въ Пловдивъ, най-послѣ, въ София — и затуй е казано: „тѣхното прѣнасяне отъ едно мѣсто на друго“. Ако се каже „или въ столицата, или въ другъ нѣкой музей“, какво ще правимъ? Сжщото. Да кажемъ „прѣдимно“ — пакъ сжщото, защото комисията по старинитѣ не рѣшава въпроса. Слѣдователно, въ дадения случай страхътъ е съвършено безосновенъ, за никаква централизация не може да става дума въ този случай. Ясно е, че съ този въпросъ може да се занимава върховното учрѣждение, комисията за старинитѣ, която е най-компетентна, а не нѣкакви мѣстни дружества или мѣстни музеи.

Освѣнъ това, трѣбва да се каже, че този членъ е съвършено умѣстенъ, защото не само у насъ, но и другадѣ ставатъ такива нещастия, но злоупотреблениа съ старинитѣ. Неотколѣ имаме единъ случай въ Франция, кждѣто една голѣма скъпоцѣнностъ биде отнета отъ една църква и, при участието даже на единъ народенъ прѣдставителъ, продадена въ странство. Ставатъ такива нѣща. Ясно е, слѣдователно, че трѣбва да се бди, и министерството трѣбва да има тази възможностъ.

Прочее, азъ моля народното прѣдставителство да гласува чл. 10 така, както той е редактиранъ отъ комисията.

К. Мирски: При Вашитѣ обяснения.

Министръ В. Молловъ: То се знае.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ чл. 10, както е приетъ отъ комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 11. Когато старинитѣ се застрашаватъ отъ разрушение или поврѣди, отговорнитѣ лица сж длѣжни незабавно да увѣдомятъ министерството, което взема мѣрки за тѣхното запазване. Въ противенъ случай разноситѣ за изправяне допуснатата щета сж за смѣтка на учрѣдението или на юридическата личностъ, чиято собственостъ сж старинитѣ, и то дотолкова, доколкото тѣ сж въ състояние да ги понесатъ.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 11, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 12. Държавата, по рѣшение на комисията за старинитѣ, има право да отчужди всѣка движима или недвижима старина, била тя обществена или частна собственостъ, ако старината се заплашва отъ разрушение или изчезване и ако собственикътъ не вземе мѣрки въ опрѣдѣленъ отъ министерството срокъ за нейното запазване. Отчуждаването става съгласно чл. 20 за движимитѣ и съгласно чл. 27 за недвижимитѣ старини.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 12, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 13. Който намѣри каквито и да било старини, дѣто и да било, длѣженъ е да съобщи и да ги прѣдаде веднага срѣщу разписка, било на най-близкия

огражден или градски музей, било на административните власти. Музеят съставя актъ съ подробно описание на предметитъ, прѣписъ отъ който веднага изпраща въ Софийския народенъ музей; административната властъ съставя също актъ, а самитъ прѣдмети, внимателно опаковани и запечатани съ печата на учрѣждението, изпраща въ Народния музей въ София. Директорътъ на музея е длъженъ въ продължение най-много на единъ мѣсецъ да съобщи на изпращача, какво рѣшение е взето досѣжно прѣдмета. Ако заинтересованото лице до изтичането на този срокъ не получи никакво съобщение, то може да се отнесе направо до Министерството на народното просвѣщение, което взема надлежнитъ мѣрки.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Кръстьо Мирски.

К. Мирски: Въ този членъ се говори за движими старини; макаръ че не е казана думата „движими“ — тя се подразбира. Но не и всѣка движима старина трѣбва незабавно да се изпрати въ София.

Министъръ В. Молловъ: Не въ София; или въ близкия музей, или ако се прѣдадатъ на административната властъ, тя ги изпраща въ Народния музей въ София.

К. Мирски: (Чете) „Административната властъ съставя също актъ, а самитъ прѣдмети, внимателно опаковани и запечатани съ печата на учрѣждението, изпраща въ Народния музей въ София“.

Министъръ В. Молловъ: Това е, когато старинитъ се прѣдадатъ на административните власти. А погорѣ пише, че изнаемѣвачътъ може да ги прѣдаде на мѣстния музей.

К. Мирски: Напр., въ 1908 г., единъ гражданинъ въ Варна, като си правѣше къща, въ избата му се намѣри една статуйка, за която английскиятъ консулъ даваше 400 турски лири, да му я продаде Варненската градска община, на която я бѣ подарилъ собственикъ на статуйката, изнаемѣвачътъ, покойниятъ Иванъ Гиневъ, и то подъ условие тази статуйка по никой начинъ да не излиза вънъ отъ Варна, а само фотографии да се даватъ, и такива има изпратени въ София. Нѣколко години наредъ ние не давахме тая статуйка; най-сетнѣ намѣри се единъ кметъ, който билъ прѣсиленъ отъ тогавашния огражден управител, и прибралъ тази статуйка. И какво, мислите, става съ нея статуйка? Изгубва се.

А. Краевъ: Нѣма ли я тукъ въ музея?

К. Мирски: И чакъ слѣдъ нѣколко мѣсеци или година, когато се продавали на търгъ нѣщата на единъ човѣкъ, я купилъ единъ еврейинъ, отъ когото пъкъ, не зная за каква сума, я купи нашиятъ Археологически музей.

Азъ мисля, че нѣма да бѣде противъ наредбата на този членъ, ако се прибавятъ къмъ него и слѣднитѣ точки: „За прѣдмети, които не могатъ да се изпратятъ въ София по пощата, прѣдварително се праща въ Народния музей само описването имъ и се чака наставление отъ директора на музея. Директорътъ може да нареди да се остави такъвъ прѣдметъ въ най-близкия огражден или градско-общински музей“. Азъ настоявамъ особено на първото, г. министре, щото да се взематъ всички мѣрки, да не би да се случватъ такива работи, каквито сѣ случвали, и защото е желателно по-голѣмитѣ прѣдмети да си останатъ въ мѣстнитѣ музеи.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Г. Мирски! Вие прѣдлагате това като добавка?

Н. Мирски: Като добавка, но не го давамъ за гласуване. Азъ наумявамъ на г. министра това, като, вѣрвамъ, и той ще приеме, че е умѣстно да се прибави.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърътъ на народното просвѣщение.

Министъръ В. Молловъ: Г. г. народни прѣдставители! Прѣдложението, което прави г. Мирски, се съдържа въ текста на чл. 13, защото ние тукъ прѣдоставяме право на изнаемѣвача да прѣдаде прѣдмета или на мѣстното археологическо дружество, или на мѣстния музей, или, ако нѣма такъвъ, на административните власти. Ето защо ние постановяваме: когато прѣдметътъ е прѣдаденъ на административната властъ, да се изпраща въ София, защото единъ околийски началникъ или единъ старши стражаръ, какъвто може да бѣде тамъ на мѣстото, или другъ пъкъ, ще има толкова хаберъ за прѣдмета и толкова описание ще прѣдстави, че никой не ще може по-нататкъ да разбере отъ описанието какъвъ е прѣдметътъ; когато пъкъ се даде на археологическото дружество, то изпраща само описание, а прѣдметътъ остава тамъ. И, слѣдователно, желателно е въпросътъ да бѣде разрѣшенъ чрѣзъ едно просвѣщение на населението, то да разбере, какъвъ е по-добъръ да отнесе този прѣдметъ. Естествено е, че по тоя начинъ ние ще имаме възможностъ да контролираме по-добъръ открититѣ или намѣрени старини. Случаятъ, който разпраща г. Мирски, не доказва това, което той твърди. Той е дѣйствително станалъ, но той е единственъ, и то е въ слѣдствие немарливостта на пощата, а не на музея. Музеятъ не е получилъ извѣстие — адресътъ не билъ достатъченъ или не зная какво друго — и, слѣдователно, не е могълъ да потрѣси прѣдмета на гарата. Това е причината, дѣто той е билъ по-нататкъ продаденъ. Но такива случаи оттогава насамъ не сѣ ставали. Азъ моля да се приеме членътъ така, както е редактиранъ, защото той е разуменъ и дава възможностъ на едната алтернатива и на другата: прѣдметитѣ да се прѣдаватъ или на административните власти, или на мѣстнитѣ археологически дружества.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Кръстьо Мирски за пояснение.

К. Мирски: Обяснението, което даде г. министърътъ, че именно само административните власти ще сѣ длъжни да изпращатъ прѣдметитѣ, не ме задоволява. Азъ му наумявамъ, че е нужно да туримъ; щото прѣдметитѣ, пратени въ София, да се отварятъ поне въ присѣдствието на одного отъ уредницитѣ.

Министъръ В. Молловъ: Тѣй става, г. Мирски, защото уредникътъ е отговоренъ.

К. Мирски: Да се запише въ дневницитѣ, че тѣй става.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 13, както е приетъ отъ комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 14. Държавните и общински власти, при изработване поемни условия за обществени постройки като здания, водопроводи, канали, пѣтища и други такива, сѣ длъжни да прѣдвидятъ, щото всички старини, които биха се открили при извършването на тѣзи работи, да бѣдатъ прѣдадени отъ прѣдприемача по принадлежностъ, или ако старинитѣ сѣ неподвижни, да ги запази, додѣто бѣдатъ прѣгледани отъ компетентната властъ. Това прѣглеждане трѣбва да стане най-късно въ петдневенъ срокъ отъ датата на

съобщението. Разпорежданията на този членъ се отнасят и до всички лица, които сж снабдени съ разрешение да дирятъ природни богатства въ опредѣлени периметри.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 14, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Глава IV.

„Движими старини.

„Чл. 15. Старини, които биха се открили на мѣста собствени на държавата, окръжитъ, общинитъ, градоветъ и селата, принадлежатъ на държавата.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Които приематъ чл. 15, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 16. Ония отъ прѣдвидѣнитъ въ прѣдидущия членъ старини, които държавата не желае да запази за своитъ сборки, се отстъпватъ на общината или окръга, ако тѣ притежаватъ музеи, свои или дружествени, основани съгласно наредбитъ на този законъ. Отъ запазенитъ въ държавнитъ сборки старини споменатитъ музеи получаватъ отливки или други репродукции.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 16, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 17. Открититъ случайно въ частни имоти движими старини принадлежатъ на намѣрвача, ако той е собственикъ на мѣстото, дѣто тѣ сж намѣрени. Въ противенъ случай, тѣ принадлежатъ по половина на собственика на мѣстото и намѣрвача.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Иванъ Хаджиевъ.

И. Хаджиевъ: Г. министре! Разбиратъ ли се тукъ и старитъ пари?

А. Краевъ: Да, да.

Министъръ В. Молловъ: И тѣ сж старини. Това е общо начало въ нашето гражданско право.

И. Хаджиевъ: Може да се случатъ нови.

Министъръ В. Молловъ: Ако сж нови, тѣ не се смѣтатъ старини.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 17, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 18. Държавата си запазва правото да откупи онѣзи отъ прѣдвидѣнитъ въ чл. 17 старини, които сж нужни за сборкитъ ѝ, като заплати тѣхната стойностъ на правоимѣющия.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 18, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 19. За намѣренитъ старини въ изброенитъ въ чл. 15 мѣста се дава възнаграждение на намѣрвача.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 19, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 20. Възнаграждението и стойността на предметитъ, които ще се взематъ за народнитъ музеи, се опредѣля отъ надлежния комитетъ (чл. чл. 391 и 420 отъ закона за народното просвѣщение). Заинтересованата страна, ако е недоволна, може да се отнесе до надлежния окръженъ съдъ, който разрешава прѣбирната окончателно.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 20, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 21. Всички движими новооткрити старини, за намирането на които не е извѣстено веднага, съгласно чл. 13, се конфискуватъ.

„Лицето, което е съобщило за такива старини, получава възнаграждение, съответно на половината отъ оцѣнката на предметитъ.

„Всички сдѣлки, които иматъ за цѣль да отчуждятъ такива старини, сж недействителни по отношение на държавата.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 21, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 22. Движими старини, които сж притежание на частни лица, могатъ да бждатъ подведени подъ разпорежданията на този законъ и да се инвентаризиратъ съгласно чл. 9 само по изрично рѣшение на комисията за старинитъ за всеки отдѣленъ случай. Това рѣшение трѣбва да бжде съобщено на притежателя. Такива старини не могатъ да бждатъ продадени, подарени, развалени, прѣправени или въобще измѣнени по какъвто и да било начинъ безъ прѣварително разрѣшение на Министерството на народното просвѣщение, което взема мнѣнието на комисията. При продаването на такива старини държавата първа има право да ги откупи въ срокъ отъ три мѣсеца. Ако въ това врѣме музеятъ не разполага съ нужната сума, тя ще се изплати отъ бюджета за слѣдната година. До това врѣме продаваемиятъ предметъ не може да бжде прѣдаденъ другиму.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Иванъ Хаджиевъ.

И. Хаджиевъ: Може да се случи, напр., да не стане спазаряване между частното лице и комисията; може комисията да дава много малко, а пъкъ вънъ, на друго мѣсто, да му даватъ по-скжпо. Въ такъвъ случай какво ще стане?

Министъръ В. Молловъ: Ние прѣдпочитае нашата държава, г. Хаджиевъ.

И. Хаджиевъ: Именно.

Министъръ В. Молловъ: Така се разбира. Ние желяемъ старинитъ да останатъ у насъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 22, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 23. Износътъ на старини вънъ отъ държавата не може да стане безъ разрѣшение на Министерството на народното просвѣщение. Разрѣшение

се дава, слѣдъ като се прѣдставятъ самитѣ старини, придружени съ списъкъ, и се вземе мнѣнието на комисията за старинитѣ.

„Държавата има право да откупи въ срокъ отъ шестъ мѣсеца онѣзи отъ прѣдставенитѣ старини, които сж потрѣбни за сбиркитѣ ѝ. Оцѣнката имъ става съгласно чл. 20 отъ настоящия законъ.

„При износъ на старини се плаща въ полза на държавата допълнителна такса 10% отъ стойността на старинитѣ.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 23, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 24. Старини, които се заловятъ при изнасянето имъ безъ позволение, се считатъ за контрабанда и се конфискуватъ въ полза на държавата. Телѣграфо-пощенскитѣ и митническитѣ власти иматъ право да отварятъ, въ присѣдствието на изпращача, всѣки колетъ, прѣдначенъ за странство, ако се съмнѣватъ, че той съдържа нѣкакви старини.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 24, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 25. Вносътъ на старини въ царството е свободенъ. Внесенитѣ старини могатъ да бждатъ повторно изнесени обратно, само ако сж придружени съ описъ, завѣренъ отъ митницата, прѣзъ която сж били внесени. За тѣхъ не се плаща прѣдвидѣната въ чл. 23 такса.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 25, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Глава V.

„Недвижими старини.

„Чл. 26. Всички недвижими старини, дѣто и да бждатъ тѣ открити, принадлежатъ на държавата.“

„Чл. 27. Държавата отчуждава, съгласно закона за отчуждаване за обществена полза, мѣстото, дѣто е открита недвижима старина, която тя желае да запази, или заплаща всички врѣди и загуби за врѣмето, прѣзъ което мѣстото не е било на разположение на собственика. Въ случай на неспоразумѣние за врѣдитѣ и загубитѣ, прѣпириятъ се разрѣшава отъ сждилищата.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 27, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 28. Нови постройки, частни или обществени, и регулационни планове, които засѣгатъ каквито и да било недвижими старини, могатъ да бждатъ потвърдени и изпълнени само съ съгласието на Министерството на народното просвѣщение, като се взема мнѣнието на комисията за старинитѣ. Министерството има право да опрѣдѣля разстояния, размѣри и други необходими мѣрки така, щото новитѣ постройки да не застрашаватъ старинитѣ, нито пъкъ да бждатъ въ ущърбъ на перспективата и нужната имъ свѣтлина. Министерството спира разкопки за дирене природни богатства, ако тия разкопки застрашаватъ недвижимитѣ старини.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 28, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Глава VI.

„Разкопки.

„Чл. 29. Държавата има право да прѣдприеме археологически сондажи и разкопки дѣто и да билъ въ територията на царството.

„Собственикътъ на мѣстото, дѣто се правятъ разкопки, се обезщетява съгласно чл. 27 отъ настоящия законъ.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 29, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 30. Всички старини, намѣрени при разкопкитѣ, принадлежатъ на държавата. Въмѣсто спомнатото въ прѣдидущия членъ обезщетение, държавата може да отстъпи на собственика на земята, ако той би прѣдпочелъ, открититѣ старини или частъ отъ тѣхъ, въ случай че тѣ не сж нужни на сбиркитѣ на държавата.“

А. Краевъ: На края на този членъ трѣбва да се каже „за сбиркитѣ на държавата“, вмѣсто „на сбиркитѣ на държавата.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 30, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

А. Краевъ: Съ поправката.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Разбира се, съ поправката.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 31. Научни дружества и частни лица могатъ да правятъ сондажи и разкопки за издирване на старини само съ разрѣшение на Министерството на народното просвѣщение.

„Това разрѣшение се дава само за разкопки съ научни цѣли, и то слѣдъ като се вземе мотивираното мнѣние на комисията за старинитѣ.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 31, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 32. Разрѣшение за разкопки се дава само на български подданици и дружества. То е лично и не може да бжде продадено или отстъпено другиму.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 32, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ С. Марковъ: (Чете)

„Чл. 33. Заявлението за разрѣшение на разкопки трѣбва да бжде придружено съ точно описание и планъ на мѣстото, дѣто ще ставатъ разкопкитѣ. Разрѣшение се дава само за едно мѣсто.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 33, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 34. На чуждестранни научни институти и учени лица се дава разрѣшение за разкопки при спазване на сжщитѣ условия, обаче съ постановление на Министерския съвѣтъ. Въ такъвъ случай Министерството на народното просвѣщение изпраща свой постояненъ делегатъ, който да пази интереситѣ на държавата при разкопкитѣ.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 34, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 35. Разрѣшение за сондажи и разкопки въ имотитѣ на частни лица се дава, слѣдъ като се прѣдстави прѣдварително писменото съгласие на стопанина.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Които приематъ чл. 35, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 36. Забранено е да се разкопаватъ мѣста, ако съ това могатъ да се причинятъ пакости на общественни постройкы.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Които приематъ чл. 36, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 37. Министерството на народното просвѣщение увѣдомява за всички разрѣшени разкопки Народния археологически музей, който надзирава чрѣзъ свой пратеникъ или чрѣзъ мѣстнитѣ музей и власти тѣхното извршване, съ изключение на случаитѣ, прѣдвидѣни въ чл. 34. Лицата, които извршватъ разкопки, сж длъжни да увѣдомятъ сжщия музей три дена по-рано за започването на разкопкитѣ и да се подчиняватъ на всички разпореждания на музея или на неговия пратеникъ. Въ противенъ случай, тѣ изгубватъ правото да продължаватъ разкопкитѣ и подпадатъ подъ наказателнитѣ разпореждания на настоящия законъ.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Които приематъ чл. 37, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 38. Позволителното за сондажи или разкопки е валидно само за една година. Неговиятъ носителъ изгубва правото да направи разкопкитѣ, ако не ги е започналъ въ продължение на три мѣсеца слѣдъ издаването на позволителното. Прѣди да започне разкопкитѣ, лицето е длъжно да увѣдоми най-близкитѣ административни власти въ района, дѣто ставатъ разкопкитѣ.“

И. Хаджиевъ: Малкъ е този срокъ, г. докладчикъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Иванъ Хаджиевъ.

И. Хаджиевъ: Азъ мисля, че срокътъ е малкъ, та моля г. министра да се съгласи да стане шестъ мѣсеца.

Министъръ В. Молловъ: Една година е достатъчно. То е за старини, а не за други работи.

И. Хаджиевъ: Може човѣкътъ да не може да на-мѣри...

Министъръ В. Молловъ: Ще поднови позволителното.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ чл. 38, както е приетъ отъ комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 39. Всички открити при подобни разкопки старини сж държавни. Тѣ се пазятъ въ мѣстнитѣ музей, ако такива сжществуватъ въ окръга; въ противенъ случай прибиратъ се въ Народния музей въ София. Обаче комисията за старинитѣ може да рѣши прибирането въ Софийския музей на старинитѣ съ особено научно значение, срѣщу надлежно възнаграждение въ полза на мѣстния музей.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Тоя членъ спрѣмо проекта е новъ.

Има думата г. Димитъръ Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: Г. г. прѣдставители! Въ чл. 17 е казано, че открититѣ случайно въ частни имоти движими старини принадлежатъ на намѣрвача. Въ чл. 39, новъ, се казва, че всички открити при подобни разкопки старини принадлежатъ на държавата. Азъ мисля, че когато едно археологическо дружество прѣдприема разкопки по своя инициатива, макаръ и съ позволение отъ държавата, и открие извѣстни старини въ своя районъ, тѣзи старини трѣбва да принадлежатъ на това дружество.

Министъръ В. Молловъ: Така е, г. Драгиевъ. Така постановяваме. Само за нѣкои прѣдмети, които иматъ особено научно значение, за тѣхъ може.

Д. Драгиевъ: Азъ мисля, че такива нѣща, които биха се открили и биха повишили цѣннитѣ на музентѣ, окръжни или околийски, нѣма защо да ги отнемаме отъ дружествата и да ги събираме сѣ тукъ, въ София. Наистина, дава се, но, както виждате, дава се съ едната ржка малоцѣнното, а съ другата се взема многоцѣнното. Азъ се обявявамъ противъ да се взематъ най-цѣнитѣ вещи открити отъ едно археологическо дружество.

Министъръ В. Молловъ: Тѣзи старини, които сега има у тѣхъ, си оставатъ — нищо нѣма да бѣде взето. Това е прѣдвидѣно само за въ бѣдѣше.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Иванъ Хаджиевъ.

И. Хаджиевъ: Доколкото азъ схванахъ този членъ, както е редактиранъ, се разбира, че онѣзи личности, които добиватъ позволително да направятъ разкопки, онова, което тѣ откриятъ, ще бѣде въ полза на държавата. На-ли тѣй?

Министъръ В. Молловъ: Да.

И. Хаджиевъ: Добрѣ. Въ такъвъ случай, каква смѣтка ще има онзи да търси?

Министъръ В. Молловъ: Плаща му се.

А. Краевъ: Само ако има наученъ интересъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, г. Хаджиевъ, говорете.

И. Хаджиевъ: Въ такъвъ случай ние прѣсичаме всѣка частна инициатива и просто казваме на хората: „Вие нѣма да ходите да копаете, нѣма какво да се интересувате. Пъкъ азъ мисля, че сѣ има

нужда да се насърчава въ тоя случай частната инициатива, защото, ако нѣкой човѣкъ иска да прави разкопки на своя смѣтка, на свои сръдства въ известно мѣсто, защо ще го спрете като му кажете: „Добрѣ, каквото ще намѣришъ, то не принадлежи на тебе, то принадлежи на държавата“? Кой ще накара мене да правя нѣкакви разкопки, за да изкарамъ цѣнности и тѣзи цѣнности да ги прибере държавата, безъ да ми даде нѣщо.

А. Краевъ: Научниятъ интересъ.

И. Хаджиевъ: Научниятъ интересъ? Добрѣ. Прѣди малко опрѣдѣлихме тукъ една комисия, която ще взема нѣкои рѣшения въ продължение на 5—10 дена по два часа на день и на хора, платими отъ държавата, искаме да имъ прѣдвидимъ по 10 л. гюндюлюкъ. Сега частното лице се залавя да прави нѣкакво откритие и вие ще му кажете: „Каквото откритие направилъ, каквато цѣнность намѣришъ, тя принадлежи на държавата. Прочее, прави, каквото правилъ, само отъ любовъ къмъ науката“. Нѣмаме още такива хора, нѣмаме още интелигентни личности, които отъ любовъ къмъ науката на свои сръдства, съ иждивяване на пари, на трудъ, да отидатъ да правятъ такива разкопки. Ето защо азъ моля г. министра да се съгласи да се направи нѣщо за възнагражденето.

В. Георгиевъ: Ако се намѣри нѣщо, да се възнагради памѣрвачътъ.

И. Хаджиевъ: Туй е много строго.

Министъръ В. Молловъ: Азъ ще Ви обясня.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Атанасъ Краевъ.

А. Краевъ: Г-да! При обсъждането на този законопроектъ въ комисията взеха участие когото чрѣзъ свой делегатъ съществувалъ въ страната археологически дружества. Този въпросъ, който се възбужда сега отъ г. Хаджиева, биде обсъденъ съ тая комисия. Намирамъ, че редакцията на члена, която е възприета отъ комисията, може да бѣде приета, гласуваща и отъ Народното събрание.

Колкото се отнася до опасението на г. Хаджиева, че при липсата на заинтересованостъ, на евентуално материално обезщетяване въ случай на щастлива находка на лицето, което върши разкопките, би се разхлабила частната инициатива, любовта на частните лица да правятъ археологически издирвания, има да кажа, че тя е отъ една страна умѣстна, но отъ друга страна е неумѣстна. Желателно е за дирене на старини да се ровятъ, колкото е възможно, повѣщи, по-дезинтересирани и по-прѣдани къмъ научния интересъ лица и учрѣждения. Подбuditелната, двигателната причина за археологически издирвания да не бѣде материална, а да наддѣлява моралниятъ интересъ. Въ прѣдидущитъ текстове ние вотирахме, ние прѣдвидѣхме рѣдъ ограничения за случантѣ, когато се поиска разрѣшение за разкопки, начина, по който то се дава и т. н. Цѣльта на закона е да може, изхождайки отъ посоченитъ ми съображения, да се рѣководи министерството при уважаване исканията на търсители. Наистина, отъ друга страна, основателно е възражението, че справедливостта изисква лицето, което прави разкопки на свои сръдства, което само харчи, което чрѣзъ сполучливи резултати хвърля свѣтлина върху миналото и прави по-ясна история на страната, да получи, освѣнъ морална награда, че е услужилъ на науката, още и нѣкакво материално обезщетение, толкозъ повече, както се забѣлѣза отъ нѣкои, че „L'intérêt est le mobile de l'action“ — интересътъ е, който тласка дѣй-

ността, двигателъ на дѣйността. Добрѣ, но интересъ има мораленъ и материаленъ. Прѣдденитъ на архелогията лица прѣимуществено се движатъ отъ моралния, не толкова отъ материалния интересъ; но понеже е възможно у насъ да има любители на архелогията, въщи въ това отношение, обаче, лишени отъ достатъчни сръдства, да бѣдатъ до известна степенъ охладѣни чрѣзъ липса на известно възмездие. За да бихме могли да насърчимъ нашитѣ археолози и на свои сръдства, побудени отъ интереса къмъ науката, да прѣдприематъ разкопки и при благоприятни резултати, азъ мисля, че не бихме събркали, ако прѣдвидимъ да имъ се даде нѣкакво възнаграждение. Въпросътъ е, какъвъ трѣбва да бѣде размѣрътъ на това възнаграждение. Наистина, че законътъ въ този случай не прѣдвижда нищо. Ние тукъ прѣдвидѣхме, че открититъ старини въ частна собственостъ, принадлежащи на стопанина на земята, нему принадлежи собствеността на намѣренитъ прѣдмети по право. Въпросътъ се свежда къмъ слѣднитъ двѣ положения: първо, да се прѣдвиди известно възнаграждение въ случай на благоприятенъ резултатъ за лицето, което прави разкопки на свои разходи; второ, да се опрѣдѣли размѣрътъ на това обезщетение. Върху този въпросъ азъ на бърза рѣка бихъ могълъ да направя слѣдующето заключение, да допълнимъ текста на закона съ нова алинея въ слѣдния смисълъ: „При благоприятни резултати издирвачътъ, мѣстенъ подданикъ, получава отъ държавното съкровище едно обезщетение равно на сторенитъ му разходи“. По този начинъ азъ мисля, че и справедливостта ще бѣде запазена, и любовта къмъ археологическото дѣло ще бѣде насърчена.

И. Хаджиевъ: Като му се даде нѣщо.

А. Краевъ: Да, като му се даде нѣщо. Въ случай че разкопките дадатъ благоприятни резултати, частното лице, мѣстенъ подданикъ, получава обезщетение, равно на дѣйствително произведенитъ разходи.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Иванъ Хаджиевъ.

И. Хаджиевъ: Азъ искахъ да кажа, че въ такъвъ случай, ако не дадемъ на намѣрвача нѣщо, възможно е тия разкопки да ставатъ по скришенъ, по контрабанденъ начинъ и най-цѣлнитъ работи да се изнасятъ, или да се продаватъ по-скѣпо на държавата.

А. Христовъ: Ако го уловятъ, има наказание.

И. Хаджиевъ: Да, ако го уловятъ, има наказание; но, ако не го уловятъ?

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Димитъръ Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: Въ този членъ е казано, че не се плаща на изнамѣрвачитъ на старини. Въ чл. 19 изрично е казано, че за намѣренитъ старини се дава възнаграждение на изнамѣрвача, когато това изнамѣрване стане случайно. Не разбирамъ, защо да се плаща възнаграждение за случайно намѣрени вещи, а пъкъ да не се плаща нищо на човѣкъ, който нарочно се занимава съ откриване на такива вещи. Азъ намирамъ прѣдложението на г. Хаджиева за твърдѣ умѣстно. И тъй като г. министърътъ не разбира друго-яче закона, именно, че ще се плаща възнаграждение за таквото открити чрѣзъ нарочни разкопки старини, мисля, че не ще бѣде злѣ, ако на този членъ се даде нѣкоя по-друга редакция, отъ която ясно да се разбира това, или пъкъ при третото четене да упоменемъ въ чл. 19, че за изнамѣренитъ старини, изброени въ чл. 15 — да упоменемъ и този чл. 39 —

се дава възнаграждение на изнамървачитѣ. Въ всѣки случай, щомъ еднакъ е намѣрена старината, да се плаща за нея. Г. министърътъ го възприема и нѣма нищо противъ това. Добру е това малко пояснение да се изтъкне въ законопроекта.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Кръстьо Мирски.

Н. Мирски: Нашата цѣль с, по-скоро, всички старини у насъ да могатъ да се изкопаятъ отъ земята, защото тогава сме по-сигурни, че ще се запазятъ. Но какво да се направи, за да не се обезсърчаватъ онѣзи частни лица, които чрѣзъ разкопки намѣрватъ нѣща? Щомъ, както каза г. Драгиевъ, съ чл. 19 възприемаме да се възнаграждава изнамървачътъ на старини, намѣрени на мѣсто държавно, окръжно или общинско, токозъ повече трѣбва да възнаграждаваме и тѣзи, които чрѣзъ разкопки намѣрватъ нѣща. Азъ бихъ прѣдложилъ слѣдующето: „Отъ открититѣ чрѣзъ разкопки отъ частно лице, български подданикъ, старини, 1/5 се плаща по негово искане“. Но азъ мисля, че не сега трѣбва да прибавимъ това, а при третото четене, за да видимъ, какъ е законътъ другаде.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърътъ на народното просвѣщение.

Министъръ В. Молловъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ мисля, че тукъ има едно недоразумѣние. Това, което говорятъ господата за възнаграждението, е установено въ закона, само че е установено въ друга глава, която опрѣдѣля собствеността и отношението на държавата къмъ намѣренитѣ прѣдмети.

И. Хаджиевъ: Има, но то е за движимитѣ старини.

Министъръ В. Молловъ: Моля. — Тукъ се говори за реда на разкопкитѣ и както виждате, въ всички параграфи, които внасямъ азъ, за никакво възнаграждение не се говори, защото азъ прѣдполагамъ, че тукъ се прилага напълно глава IV, а тя се е приела и, слѣдователно, това ще бѣде и разбирането на закона. Понеже дружествата искаха непрѣмѣнно да бѣдатъ осигурени, че държавата нѣма да ги ошети, че нѣма да имъ вземе всичкитѣ старини, азъ се съгласихъ съ прибавката, която се направи въ комисията съ новия чл. 39. И понеже тамъ се установи началото, затуй се упоменава за възнаграждението, а не се изключва възнаграждението на частни лица или на дружества, които отстъпятъ намѣрени прѣдмети на държавата. Тукъ се говори, слѣдователно, за свършено друго. Така се разбира и азъ ви моля, при това тълкуване, което давамъ, по-нататкъ да нѣма никакво колѣбание и никакво съмнѣние. Ако има друга редакция, ще я установимъ при третото четене, а сега да се гласува чл. 39 тъй, както е.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ чл. 39 тъй, както го е приела комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 40. Лица и дружества, които сж получили разрѣшение да направятъ разкопки, сж длъжни да прѣдставятъ въ Народния археологически музей отчетъ за резултата на разкопкитѣ веднага слѣдъ тѣхното свършване или прѣкратяване. Лицата и дружествата иматъ право въ разстояние на двѣ години отъ свършването на разкопкитѣ да обнародватъ първи открититѣ материали.“

Приетъ отъ комисията безъ измѣнение.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ чл. 40, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Глава VII.

„Археологически музеи.

„Чл. 41. Окръжнитѣ съвѣти, общинитѣ и културнитѣ дружества, училищата — български и иностранны — духовнитѣ и военнитѣ учрѣждения иматъ право да образуватъ музеи при слѣднитѣ условия:

„а) да притежаватъ правилникъ или уставъ, който да не противорѣчи на настоящия законъ и да бѣде утвърденъ отъ Министерството на народното просвѣщение;

„б) да притежаватъ удобно помѣщение, дѣто сбиркитѣ да бѣдатъ сигурно пазени и добру наредени;

„в) да иматъ инвентаръ за сбирката, провѣренъ и скрѣпенъ съ почата на надлежната власть;

„г) да иматъ уредникъ на музея, утвърденъ отъ министра на народното просвѣщение, и

„д) да пращатъ всѣка година въ Министерството на народното просвѣщение отчетъ за състоянието и дѣятелността на музея, въ който отчетъ да се изброяватъ венчки постъпили прѣзъ годината прѣдмети.“

Приетъ отъ комисията безъ измѣнение.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърътъ на народното просвѣщение.

Министъръ В. Молловъ: Къмъ точка 2 моля да се прибави слѣдната прибавка. Тамъ е казано: (Чете) „Да иматъ уредникъ на музея, утвърденъ отъ министра на народното просвѣщение“, слѣдъ което да се прибави: „или назначенъ слѣдъ прѣдварителното му съгласие“. То се отнася до духовнитѣ и военнитѣ учрѣждения, които иматъ особенъ редъ за назначаване, но които трѣбва да получатъ съгласието на министра на народното просвѣщение.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля овия г. г. народни прѣдставители, които приематъ чл. 41, както го е приела комисията, съ поправката въ буква 2 въ този членъ, която сега прѣдложи г. министърътъ на народното просвѣщение, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 42. Сбиркитѣ на тѣзи музеи се образуватъ:

„а) отъ старини, които Народниятъ музей имъ отстъпва за врѣменно или окончателно владѣние и особено дубликати отъ прѣдмети на Народния музей;

„б) отъ старини, които имъ се слѣдватъ по наредбитѣ на тоя законъ, и

„в) отъ старини, които получаватъ като подарѣкъ отъ частни лица или придобиятъ съ собствени срдѣства, доколкото съ това не се нарушаватъ чл. чл. 15, 18 и 21 отъ настоящия законъ.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 42, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 43. Музеитѣ, които не се съобразяватъ съ настоящия законъ, могатъ да бѣдатъ закрити отъ Министерството на народното просвѣщение по рѣшение на комисията за старинитѣ.

„Ако въ продължение на петъ години музеятъ се възобнови, сбирката му или частъ отъ нея може да се повърне по рѣшение на комисията за старинитѣ.

„Културните дружества могат да обжалват рѣшението на комисията за старинитѣ, въ седмодневен срокъ отъ съобщаването му, прѣдъ мѣстния окръженъ съдъ, който рѣшава окончателно въпроса за закриването на музея имъ най-късно до единъ мѣсець.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Димитъръ Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: Азъ мисля, че когато въ извѣстенъ окръгъ или околия има археологически музей, има подобно дружество, или по инициатива се е заемъ общинскиятъ или окръжниятъ съвѣтъ съ тази работа, то по-голяма е гаранцията за откриване на старини и, слѣдователно, по-голямо е любопитството да се откриватъ или събиратъ тѣзи старини. Ето защо трѣбва да се стараемъ въ всѣки окръгъ и въ всѣка околия да има подобни археологически музеи. Чл. 43 казва, че когато по нѣкои причини извѣстенъ музей бѣде закритъ, то слѣдъ петъ години време може пакъ да бѣде възобновенъ, но въ такъвъ случай сбирката или частъ отъ нея може да се възвърне по рѣшение на комисията за старинитѣ. Значи, комисията може да рѣши да не се повърне сбирката отчасти или изцяло. Азъ мисля, че въ интереса на самата работа е да улеснимъ възобновяването на подобни закрити музеи. Ето защо азъ бихъ молилъ г. министра и г. г. народнитѣ прѣдставители да се съгласятъ, щотъ алиня втора на чл. 43 да добие слѣдната редакция: „Ако въ продължение на петъ години музеятъ се възобнови, сбирката му се повръща“, т. е. да бѣде обязательно повърната.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърътъ на народното просвѣщение.

Министъръ В. Молловъ: Ето защо е това. Когато се затваря музеятъ, то е, защото не спазва условията, прѣдвидѣни въ закона.

А. Краевъ: Или когато се разтури дружеството.

Министъръ В. Молловъ: Слѣдъ като мине това време, комисията на старинитѣ ще види, да-ли има условие за съществуването на музея отчасти или изцяло, и споредъ туй ще рѣши. Това е мисълта на закона. Ако кажемъ безусловно, както прѣдлага г. Драгиевъ, да се върне сбирката, въ случай че се възобнови музеятъ, тогава ние ще бѣдемъ длъжни да я върнемъ, при всичко че ще се образува привидно едно дружество, което по-нататъкъ ще помогне за разпрѣсването на тази сбирка. Така азъ разбирамъ този параграфъ. При такъвъ именно редъ нѣма да има нѣкаква опасност, за каквато говори г. Драгиевъ. Мисълта е ясна: ако новиятъ музей или новото дружество отговаря на условията на закона, тогава, споредъ провѣрката, споредъ размѣра, сбирката се връща изцяло или отчасти.

Д. Драгиевъ: Тази Ваша мисълъ не се разбира отъ редакцията.

Министъръ В. Молловъ: Тѣй е.

Д. Драгиевъ: Споредъ мене, по-добъръ е да се възвърне цялата, когато се спазятъ всички условия.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Слѣдъ обясненията, които даде г. министърътъ и които се протоколираха, явно е, какво се разбира.

Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ чл. 43, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Глава VII.

„Наказателни и прѣходни наредби.

„Чл. 44. Нарушителитѣ на настоящия законъ се наказватъ съ глоба отъ 50 до 2.000 л. При повторно нарушение глобата не може да бѣде по-малка отъ 100 л.

„Ако нарушенията влѣкатъ слѣдъ себе си унищожението, изгубването или поврѣдата на нѣкоя старина, нарушителътъ трѣбва да заплати въ полза на държавата и цялата стойностъ на старината.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 44, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 45. Административнитѣ власти, когато узнаятъ за нарушенията на настоящия законъ, съставятъ актъ и го изпращатъ до окръжния управителъ, който, слѣдъ като вземе мнѣнието на надлежния музейенъ комитетъ, съ постановление опрѣдѣля глобата.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Атанасъ Краевъ.

А. Краевъ: Ако е възможно да се прибави: „административнитѣ власти или членоветѣ на археологическитѣ дружества иматъ право да съставятъ актове за нарушения на закона“.

Министъръ В. Молловъ: Безъ поправка.

А. Краевъ: Съгласете се да се прибавятъ тия думи: „или членоветѣ на археологическитѣ дружества“ — и тѣ да иматъ право да съставятъ актове за нарушение този законъ. Послѣднитѣ ще бѣдатъ единъ видъ безплатни органи на министерството.

Министъръ В. Молловъ: Турете членоветѣ отъ комисията за старинитѣ поне, а не членоветѣ на археологическитѣ дружества. То е неудобно; тѣ нѣматъ никаква властъ.

А. Краевъ: Всѣки гражданинъ може да съставя актъ.

Министъръ В. Молловъ: Не може. Недѣйте дава на частнитѣ лица права, които принадлежатъ само на публичната властъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Кръстьо Мирски.

Н. Мирски: Г. министърътъ, като не се съгласява съ прѣдложенieto на г. Краева, поне да се съгласи въ ограниченъ видъ, като се каже „членоветѣ на настоятелствата на дружествата“.

Министъръ В. Молловъ: Не мога, защото пакъ сж частни лица.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Ще дамъ на гласуване чл. 45, както е приетъ отъ комисията. Моля, които го приематъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 46. Постановлението на окръжния управителъ може да се обжалва прѣдъ окръжния съдъ въ двунедѣленъ срокъ отъ датата на съобщението. Сждътъ разглежда дѣлото въ мѣсеченъ срокъ отъ постановлението му.

„Присъждата на окръжния съдъ може да се обжалва прѣдъ Върховния касационенъ съдъ въ двунедѣленъ срокъ отъ издаването ѝ, ако глобата е по-голяма отъ 100 л.“

Приетъ отъ комисията безъ измѣнение.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 46, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 47. Шестъ мѣсеца слѣдъ влизането на настоящия законъ въ сила издаденитѣ по-рано позволителни за разкопки изгубватъ своята валидность.“

Приетъ отъ комисията безъ измѣнение.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 47, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: (Чете)

„Чл. 48. Сжществуващитѣ музеи сж длъжни да се съобразятъ съ настоящия законъ въ продължение на шестъ мѣсеца отъ обнародването му.“

Новъ членъ приетъ отъ комисията.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ чл. 48, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: Г. г. народни прѣдставители! Ще ви прочета чл. 50, който става чл. 49. Тукъ нумерацията е сбъркана. (Чете)

„Чл. 49. Подробноститѣ по изпълнението на настоящия законъ ще бждатъ установени съ особенъ правилникъ.“

Приетъ отъ комисията безъ измѣнение.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Атанасъ Краевъ.

А. Краевъ: Моля г. министра да заяви, за да не правя специално прѣдложение, че при изработването на правилника ще се прѣдвиди и слѣдното: когато се получаватъ изпратенитѣ отъ административнитѣ власти опакувани старини, откриването на пакетитѣ да не се извършва само отъ едно лице.

Министъръ В. Молловъ: Азъ го заявихъ.

А. Краевъ: Друго, ако сж монети или дребни движими старини, непрѣмѣнно веднага да се копиратъ чрѣзъ отпечатване.

Министъръ В. Молловъ: Тѣй е обикновено редътъ, но азъ се задължавамъ да внесе туй въ правилника.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 50, който по нумерацията става чл. 49, тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Марковъ: Чл. 49 става чл. 50. (Чете)
„Чл. 50. Отмѣняватъ се всички закони и разпорѣби, които противорѣчатъ на настоящия законъ.“
Приетъ отъ комисията безъ измѣнение.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ чл. 49, който става чл. 50, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Има думата г. министърътъ на народното просвѣщение.

Министъръ В. Молловъ: Г. г. народни прѣдставители! Сега на дневенъ редъ иде разглеждането на законопроектитѣ по Министерството на правосъдието. Г. министърътъ на правосъдието днесъ не ще може да вземе участие въ тѣхното разглеждане, защото е билъ досега боленъ, а има нужда и отъ разглеждане тѣзи постановления на комисиятъ, въ които той не е могълъ да вземе лично участие, затуй, понеже по-нататъкъ върви първо четене на законопроекта за емиграцията, а г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи отсъствува, па и второто четене на законопроектитѣ по Финансовото министерство още не може да стане, защото не сж разгледани въ комисията, то моля дневното засѣдание да се отложи за утрѣ съ слѣдния дневенъ редъ:

на първо мѣсто, отговоръ на интерпелациитѣ;

на второ мѣсто ще бжде трето четене на законопроекта за старинитѣ, и

второ четене на тѣзи законопроекти, които сж турени днесъ въ дневния редъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Рангелъ Яневъ по дневния редъ.

Р. Яневъ: Г. г. народни прѣдставители! Вие всички знаете, че и по-напрѣдъ, когато се гледаха интерпелации, туряха се по-напрѣдъ интерпелациитѣ къмъ първитѣ министри, тѣй щото много отъ интерпелациитѣ, направени още при отварянето на камарата, се оставатъ на заденъ планъ. Та, стариятъ дневенъ редъ да се възприеме.

Министъръ В. Молловъ: Тая практика е възприета и заради туй не можемъ да измѣняме реда.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Въ отговоръ на г. Янева съобщавамъ, че отъ нѣколко врѣме насамъ, всѣкога отговоритѣ на г. г. министритѣ на интерпелациитѣ сж поставени по реда на министерствата. Тѣй щото въ случая г. Яневъ нѣма право да прави тоя упрѣкъ.

Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ прѣдложения дневенъ редъ отъ г. министра на народното просвѣщение за утрѣшното засѣдание, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 5 ч. слѣдъ пладне)

Прѣдседателствующъ подпрѣдседателъ: **Н. Гимиджийски.**

Секретаръ: **Г. Копринаровъ.**

Началникъ на Стенографското бюро: **Т. Гълъбовъ.**